

HJM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

HAYKA

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 40 (1350)

Cümə, 2 dekabr 2022-ci il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

"Elmi dərəcələr verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə"nin və "Elmi adlar verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə"nin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 11 iyun tarixli 728 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmani

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

"Elmi dərəcələr verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə"nin və "Elmi adlar verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə"nin təsdiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 11 iyun tarixli 728 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2019, № 6, maddə 1020) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. Həmin Fərmanla təsdiq edilmiş "Elmi dərəcələr verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə" üzrə:

1.1. 2.7.1-ci yarımbəndən "iddia olunan" sözləri çıxarısın;
1.2. 2.7.2-ci yarımbəndə "ingilis" sözündən əvvəl "dissertasiyanı Azərbaycan və ya rus dillərində yanan və müdafiə edən iddiacılar üçün" sözləri əlavə edilsin;

1.3. 2.7.3-cü yarımbəndə "əcnəbi" sözündən əvvəl "dissertasiyanı Azərbaycan dilində yanan və müdafiə edən" sözləri əlavə edilsin;

1.4. 2.13-cü bənddə "iddiacısının hazırladığı" sözləri "iddiacılarının hazırladıqları" sözləri ilə əvəz edilsin;

1.5. 2.17-ci bənddən "ikisi həmmüəllifsiz olmaqla" sözləri çıxarısın;

1.6. 2.18-ci bənddən "beşi həmmüəllifsiz olmaqla" sözləri çıxarısın;

1.7. 3.5.1-ci yarımbəndə "aktuallığı," sözündən sonra "predmeti," sözü əlavə edilsin;

1.8. 3.11-ci və 3.17-ci bəndlərə "Azərbaycan" sözündən sonra, "ingilis" sözü əlavə edilsin;

1.9. aşağıdakı məzmundan 3.18-1-ci bənd əlavə edilsin:

"3.18-1. Avtoreferat ingilis dilində yazılıqdır, onun Komissiyaının müəyyən etdiyi miqdarda (30-dan çox olmamaqla) Azərbaycan dilində nüsxələri çap edilir.";

1.10. 4.8-ci bəndin birinci abzasında "üç" sözü "iki" sözü ilə, "beş" sözü "dörd" sözü ilə əvəz edilsin;

1.11. 5.1-ci bənddən, iddiaçının seçimine uyğun olaraq, "sözleri çıxarısın;

1.12. 5.30-cu bənddən ikinci ve üçüncü hallarda "dissertasiya və" sözləri çıxarısın;

1.13. 5.34-cü bəndə "üzvləri" sözündən sonra vergül işarəsi, "elmi katibləri," sözlərindən sonra "elmi seminarların sədrərləri," sözləri əlavə edilsin;

1.14. 5.43-cü bənddə "üç" sözü "iki" sözü ilə, ikinci halda "beş" sözü "dörd" sözü ilə əvəz edilsin;

1.15. 5.52-ci bənd aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"5.52. Gizli səsverme zamanı dissertasiya şurasının iclasında iştirak edən müdafiənin keçirildiyi ixtisas üzrə dissertasiya şurasının üzvləri və dissertasiya şurasının digər üzvləri forması Komissiya tərəfindən müəyyən edilən bülletenlər vasitəsilə səs verirlər.";

1.16. 5.53-cü bənddə "şura" sözü "iclasda iştirak edən dissertasiya şurası" sözləri ilə əvəz olunsun və həmin bəndə "dissertasiya şurasının" sözlərindən sonra "iclasda iştirak edən" sözləri əlavə edilsin;

1.17. 5.54-cü bəndin birinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Hesablamaların protokolunda əvvəl müdafiənin keçirildiyi ixtisas üzrə dissertasiya şurasının üzvlərinin səsverməsinin nəticəsi, sonra dissertasiya şurasının digər üzvlərinin səsverməsinin nəticəsi göstərilir.";

1.18. 6.2-ci bəndin birinci cümləsinə birinci halda "Azərbaycan" sözündən sonra, "ingilis" sözü əlavə edilsin;

1.19. 6.5-ci bənddə "onu vəsatət qaldıran elmi müəssisə və təşkilata, ali təhsil müəssisəsinə və ya müdafiənin keçirildiyi dissertasiya şurasına qaytarı" sözləri "iddiaçıya elmi dərəcə verilməsindən imtina barədə qərar qəbul edir" sözləri ilə əvəz edilsin.

2. Həmin Fərmanla təsdiq edilmiş "Elmi adlar verilməsi qaydası haqqında Əsasnamə" üzrə:

2.1. 1.3-cü bəndə birinci halda "iddiaçılara" sözündən sonra "elmi dərəcənin verildiyi elm sahəsində" sözləri əlavə edilsin;

2.2. 2.1-ci, 3.1-ci və 3.6-ci bəndlərdə "teşkilatların" sözləri "teşkilatlarda" sözləri ilə əvəz olunsun və birinci halda "direktor" sözündən sonra "(rəhbər)" sözü əlavə edilsin;

2.3. 2.3-cü, 2.6-ci, 3.3-cü və 3.9-cu bəndlərdən ", əməkdar mədəniyyət işçisi" sözləri çıxarılsın;

2.4. 2.6.1-ci yarımbəndən hər iki halda "əməkdar mədəniyyət işçisi" və ya "sözleri çıxarılsın;

2.5. 2.6.6.1-ci və 2.8.6.1-ci yarımbəndlərdən "(azi ikisi həmmüəllifsiz)" sözləri çıxarılsın;

2.6. 3.1.5.2-ci yarımbəndən sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz olunsun və aşağıdakı məzmundan 3.1.5.3-cü və 3.1.5.4-cü yarımbəndlər əlavə edilsin;

"3.1.5.3. İddiaçının müvafiq ixtisas üzrə xaricde siyahısı Komissiya tərəfindən müəyyən edilən akademik nəşriyyatlarda həmmüəllifsiz monoqrafiya (xarici dilde, elmi müəssisə və təşkilatın, ali təhsil müəssisəsinin elmi şurasının qərarı ilə çapə tövsiyə edilməli, fəlsəfə doktoru dissertasiyasını təkrarlamamalı və həcmi dörd yüz min işarədən az olmamalı) nəşr etdirməlidir (bu halda bu Əsasna-

Qüvvət elmdir...

Nizami Gəncəvi

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 28 noyabr 2022-ci il

menin 3.1.3-cü yarımbəndində nəzərdə tutulmuş monoqrafiyanın nəşr etdirilmesi tələb olunmur);

3.1.5.4. İddiaçının siyahısı Komissiya tərəfindən müəyyən edilən beynəlxalq xülasələndirmə və indeksləmə sistemlərində (bazarlarında) H-indeksi humanitar və ictimai elmlər üzrə aži beş, dəqiq və təbiət elmləri üzrə aži on olmalıdır (özünə istinadlar istisna olmaqla);

2.7. 3.6.3-cü və 3.7.3-cü yarımbəndlərə "xaricdə" sözündən sonra "siyahısı Komissiya tərəfindən müəyyən edilən akademik nəşriyyatlarda" sözləri əlavə edilsin;

2.8. 3.6.5.1-ci və 3.7.6.1-ci yarımbəndlərə "(o cümlədən aži üçü həmmüəllifsiz)" və "(o cümlədən aži beş həmmüəllifsiz)" sözleri çıxarılsın;

2.9. 3.6.5.2-ci və 3.7.6.2-ci yarımbəndlərən "(o cümlədən aži ikisi həmmüəllifsiz)" və "(o cümlədən aži üçü həmmüəllifsiz)" sözleri çıxarılsın;

2.10. 3.6.5.2-ci yarımbəndin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz olunsun və aşağıdakı məzmundan 3.6.5.3-cü yarımbənd əlavə edilsin;

"3.6.5.3. İddiaçının siyahısı Komissiya tərəfindən müəyyən edilən beynəlxalq xülasələndirmə və indeksləmə sistemlərində (bazarlarında) H-indeksi humanitar və ictimai elmlər üzrə aži beş, dəqiq və təbiət elmləri üzrə aži on olmalıdır (özünə istinadlar istisna olmaqla).";

2.11. 3.7.6.2-ci yarımbəndin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz olunsun və aşağıdakı məzmundan 3.7.6.3-cü yarımbənd əlavə edilsin;

"3.7.6.3. İddiaçının siyahısı Komissiya tərəfindən müəyyən edilən beynəlxalq xülasələndirmə və indeksləmə sistemlərində (bazarlarında) H-indeksi humanitar və ictimai elmlər üzrə aži beş, dəqiq və təbiət elmləri üzrə aži on olmalıdır (özünə istinadlar istisna olmaqla).";

2.12. 3.12.5-ci, 3.13.4-ci və 3.14.5-ci yarımbəndlərən "(azi ikisi həmmüəllifsiz)" sözləri çıxarılsın;

2.13. 5.7-ci bəndə "onu vəsatət qaldıran elmi müəssisə və təşkilata, ali təhsil müəssisəsinə və ya müdafiənin keçirildiyi dissertasiya şurasına qaytarı" sözləri "iddiaçıya elmi ad verilməsindən imtina barədə qərar qəbul edir" sözləri ilə əvəz edilsin.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 26 noyabr 2022-ci il

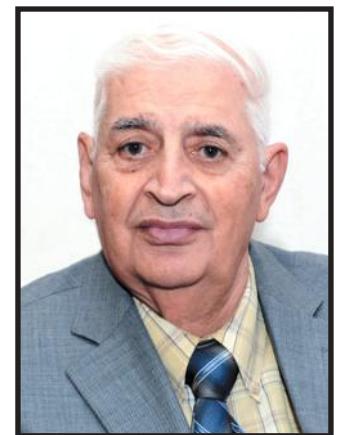
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2022-ci il 28 noyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir

Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi ilə bağlı TƏDBİRLƏR PLANI

Sıra №-si	Tədbirin adı	İcra müddəti	İcraçı orqanlar (qurumlar)
1.	"Heydər Əliyev İli" ilə bağlı yerli və beynəlxalq əhəmiyyətli forum, konfrans, simpozium, dəyirmi masa və seminarların keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Xarici İşlər Nazirliyi, İqtisadiyyat Nazirliyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Mədəniyyət Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitesi, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitesi, Heydər Əliyev Mərkəzi
2.	Yerli və xarici mediada Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinə eks etdirən veriliş, sənədli film və videoçarxların nümayiş etdirilməsi, müsahibə və məqalələrin dərc edilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Xarici İşlər Nazirliyi, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitesi, Medianin İnkışafı Agentliyi, Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi (AZƏRTAC), "Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri" Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti, Heydər Əliyev Mərkəzi
3.	Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarında elm və mədəniyyət xadimlarının, tanınmış ziyanlıların iştirakı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş tədbirlər keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Mədəniyyət Nazirliyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, yerli icra hakimiyyəti orqanları (qurumları) və qeyri-hökumət təşkilatlarını cəlb etməkə
4.	Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarında "Heydər Əliyev İli"ne həsr olunmuş müxtəlif müsabiqələrin, sərgi, festival və düşərgələrin, konsert və tamaşaşların təşkili	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Mədəniyyət Nazirliyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitesi, Dövlət Şehərsalma və Arxitektura Komitesi, yerli icra hakimiyyəti orqanları (qurumları) və qeyri-hökumət təşkilatlarını cəlb etməkə
5.	Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri tərəfindən "Heydər Əliyev İli" ilə bağlı tədbirlər keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Xarici İşlər Nazirliyi
6.	Azərbaycan diaspor təşkilatları, koordinasiya şuraları, Azərbaycan Evləri və heftəsonu məktəblərində "Heydər Əliyev İli"ne həsr olunmuş tədbirlər keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Diaspora İş üzrə Dövlət Komitesi
7.	Azərbaycan Respublikasının üzv olduğu beynəlxalq təşkilatlarda "Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar tədbirlərin təşkili	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Xarici İşlər Nazirliyi, Mədəniyyət Nazirliyi
8.	"Heydər Əliyev İli" çərçivəsində idman yarışlarının və beynəlxalq turnirlərin təşkili	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Gənclər və İdman Nazirliyi
9.	"Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar ölkə ərazisində müvafiq poster və bannerlərin yerləşdirilməsi, rəqəmli bilbordlarda və monitorlarda videoçarxların nümayiş etdirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Rəqəmsal İnkışaf və Nəqliyyat Nazirliyi, Dövlət Reklam Agentliyi, Heydər Əliyev Mərkəzi, yerli icra hakimiyyəti orqanları
10.	Ulu Öndərin ərsinə həsr olunmuş əsərlərin, kitablarının və monoqrafiyaların nəşri	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Elm və Təhsil Nazirliyi, Mədəniyyət Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitesi
11.	Ali təhsildə yüksək akademik göstəriciləri olan tələbələr üçün "Heydər Əliyev təqəbüd"nün təsis edilməsi	2023-cü il may-iyun	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Elm və Təhsil Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi
12.	Təhsil müəssisələrində "Heydər Əliyev dərsləri"nin keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Elm və Təhsil Nazirliyi, təbəlibində təhsil müəssisəsi olan aidiyyəti dövlət orqanları (qurumları)
13.	"Heydər Əliyev İli" çərçivəsində sosial destək tədbirlərinin və xeyriyyə aksiyalarının keçirilməsi	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi
14.	Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş ağacəkmə aksiyalarının keçirilməsi və abadlıq işlərinin aparılması	2023-cü il ərzində	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Ekolojiya və Təbiəti Sərvətlər Nazirliyi, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları aidiyyəti dövlət orqanları (qurumları) və qeyri-hökumət təşkilatlarını cəlb etməkə
15.	Azərbaycan Respublikasının "Heydər Əliyev - 100" yubiley medalının təsis edilməsi	2023-cü il yanvar-may	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi (tövsiye olunur)
16.	Azərbaycan xalqının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş poçt markalarının və xatirə nişanlarının buraxılması	2023-cü il mart-may	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdaresi, Rəqəmsal İnkışaf və Nəqliyyat Nazirliyi
17.	Azərbaycan xalqının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş qızıl sikkələrin hazırlanması	2023-cü il fevral-may	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası, Azərbaycan Mərkəzi Bankı (tövsiye olunur)
18.	Heydər Əliyev Mükafatının təqdimat mərasiminin keçirilməsi	2023-cü il may	Azərbaycan Respublikasının Heydər Əliyev Mükafatı Komissiyası, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyası

Musa İsmayılov oğlu Rüstəmov

Azərbaycan elmi ictimaiyyətinə ağır itki üz vermişdir. Tanınmış kimyaçı alım, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Əməkdar elm xadimi, Dövlət Mükafatı laureati, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqəbüdçüsü, texnika elmləri doktoru, professor Musa İsmayılov oğlu Rüstəmov 2022-ci il noyabrın 29-da ömrünün 93-cü ilində vefat etmişdir.

Musa Rüstəmov 1930-cu il 8-de Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ordubad şəhərində anadan olmuşdur. Orta məktəbi bitirdikdən sonra 1947-1952-ci illərdə o, Azərbaycan Sənaye İnstitutunun Kimya texnologiyası fakültesində kimyaçı-texnoloq ixtisası üzrə ali təhsil almışdır.

Əmək fəaliyyətində 1952-ci ildən Azərbaycan Elmi Tədqiqat Neft Emailli İnstitutunda (indiki Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan akademik Yusif Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunda) mühəndis-texnoloq kimi başlayan Musa Rüstəmov 1959-1988-ci illərdə həmin institutda kiçik elmi işçi, böyük elmi işçi, laboratoriya müdürü və elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifələrində çalışmış, 1988-2011-ci illərdə institutun direktoru olmuş, 2011-ci ildən ömrünün sonuna dek müəssisəsinin Neft və qazın kimyası və texnologiyası şöbəsinin müdürü işləmişdir.

Musa Rüstəmov 1961-ci ildə naməzəldik, 1968-ci ildə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etmiş, 1973-cü ildə professor elmi adını almışdır.

O, 1980-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 1989-cu ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik Musa Rüstəmov neft kimyası və neftin emali sahəsində tədqiqatları ilə Azərbaycan elminin inkişafına töhfələr vermişdir. Alimin rəhbərliyi altında modifikasiyaları dərin elmi əsaslar üzrə qurulan yeni nəsil katalitik kreking sistemi yüksək səmərəliliyi ilə seçilərək, respublikamızda və onun hüdudlarından kənarda neft emali sənayesində uğurla tətbiq olunmuşdur. Musa Rüstəmovun araşdırımlarında, həmçinin ekoloji cəhətdən təmiz texnologiyaların yaradılması məsələləri öz əksini tapmışdır. Alimin bilavasitə iştirakı ilə respublikada hidrogen energetikasına dair ilk tədqiqatlar aparılmış, enerji daşıyıcılarının gələcək istifadəsi konsepsiya, Azərbaycanın neft emali və neft-kimya sənayesinin kompleks inkişaf sxemləri işlənilər hazırlanmışdır.

Musa Rüstəmov 500-dən artıq elmi əsərin, həmçinin 10 kitabı və 60 patentin müəllifidir. O, elmi nailiyyətlərinə görə 130 müəlliflik şəhadətnaməsi almışdır. Elmi kadrların yetişdirilməsinə xüsusi diqqət yetirən Musa Rüstəmov 50-dək fəlsəfə doktoru və 15 elmlər doktoru hazırlamışdır. Alim xarici ölkələrdəki mötəber simpozium və konfranslarda Azərbaycanı layincə təmsil etmişdir.

Akademik Musa Rüstəmovun uzunmüddətli və məhsuldalar elm fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilmişdir. O, 1979-cu ildə "Əməkdar elm xadımı" fəxri adını almış, 1982-ci ildə respublika Dövlət Mükafatı laureati olmuş, 2004-cü ildə müştəqil Azərbaycan Respublikasının ali mükafatlarından olan "Şöhrət" ordeninə layiq görülmüş, 2019-cu ildə "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu" ilə təltif edilmişdir.

Görkəmlı alım və səmimi insan Musa İsmayılov oğlu Rüstəmovun xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişə yaşayacaqdır.

Allah rəhmət eləsin!

İlham Əliyev, Mehriban Əliyeva, Əli Əsədov, Sahibə Qafarova, Samir Nuriyev, Eldar Əzizov, Fərəh Əliyeva, Emin Əmrullayev, İsa Həbibbəyli, Tofiq Nağıyev, Vaqif Abbasov, Dilqəm Tağıyev, Vaqif Fərzəliyev.

Akademik Musa Rüstəmovla vida mərasimi keçirilib

Dekabrın 1-də AMEA-nın Əsas binasının Dairevi akt zalında tanınmış kimyaçı alım, Əməkdar elm xadimi, Dövlət mükafatı laureati, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqəbüdçüsü, akademik Musa Rüstəmovla vida mərasimi keçirilib.

Mərasimdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, elm və təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov, dövlət və hökumət rəsmiləri, ziyanlılar, elm və təhsil ictimaiyyətinin nümayəndələri və mərhumun ailə üzvləri iştirak ediblər.

Alimin tabutu öndə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti adından əkili qoyulub. Cənəzənin ətrafına Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi, eləcə də müxtəlif kollektivlər adından da ək illər düzüllüb.

Vida mərasimini AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli açaraq akademik Musa Rüstəmovun vəfatının Azərbaycan elmi ictimaiyyəti üçün böyük itki olduğunu bildirib. O, ölkəmizdə kimya sahəsində mühüm elmi nailiyyətləri ilə öz imzasını atmış, neft-kimya elminin inkişafına böyük töhfələr vermiş gərkəmlı alım, akademik Musa Rüstəmovun səmərəli elmi fealiyyətinən, Azərbaycan kimya elminin inkişafına verdiyi töhfələrdən söz açıb.

Akademik İsa Həbibbəyli alimin AMEA-nın fəaliyyətə başlamasından sonra gəndək kimya elmi sahəsində seçilən beş tanınmış azərbaycanlı alimdən biri olduğunu diqqətə çatdıraraq, onun fəaliyyətinin Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun formalşaması, təşkül, inkişafı ilə bağlı olduğunu vurğulayıb. AMEA prezidenti qeyd edib ki, akademik Musa Rüstəmov təxminən 70 il ərzində Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun formalşamasında yaxından iştirak edib, 23 il bu elmi müəssisənin direktoru, 20 il isə direktor müavini və zifisində çalışıb, bu elm məbədində şərəflə fealiyyət göstərib.

AMEA rəhbəri əlavə edib ki, akademik Musa Rüstəmov 700-dən çox

məqaləsi ilə kimya elminin neft-kimya istiqamətini sanballı əsərlər zənginləşdirib, həmçinin Azərbaycanda kimya sənayesinin formalşdırılmasında böyük rol oynayıb.

Bildirib ki, kimyaçı alimin uzunmüddətli və məhsuldalar elm fəaliyyəti dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. O, 1979-cu ildə "Əməkdar elm xadımı" fəxri adını alıb, 1982-ci ildə Dövlət mükafatı laureati olub, 2004-cü ildə müştəqil Azərbaycan Respublikasının ali mükafatlarından olan "Şöhrət" ordeninə layiq görülmüş, 2019-cu ildə isə "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu" ilə təltif edilib.

Daha sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İn-

titutunun baş direktoru, akademik Dilqəm Tağıyev çıxış edərək görkəmlı alının həyat və fealiyyətindən danışıb.

Sonra akademik Musa Rüstəmovun telebəsi olmuş Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun baş direktoru, akademik Vaqif Abbasov müəllimi ilə bağlı xatirələrini bölüşüb.

Elm və təhsil nazirinin müavini Firudin Qurbanov görkəmlı alım Musa Rüstəmovun uzun illər zəngin elmi fealiyyəti ilə respublikada elmin və təhsilin inkişafına verdiyi böyük töhfələrdən danışıb.

Aşşarlar Kimyası İnstitutunun baş direktoru, akademik Vaqif Fərzəliyev Musa Rüstəmovun zəngin elmi və elmi-təşkilat fealiyyətinə nəzər salıb, onun xatirəsinin gələcək nəsillərin qə-

bində daim yaşayacağını vurğulayıb.

Daha sonra Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin (ADNSU) Kimya-texnologiyalar fakültesinin dekanı, professor Sevinc Məmmədənova çıxış edərək görkəmlı alının ADNSU-da təhsil aldığı və

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli: "İranda Azərbaycan dili məqsədli şəkildə yadlaşdırılır"

İran mahiyyət etibarilə türk dövlətidir. Belə ki, İran adlandırılın dövlətə ən qədim dövrlərdən başlayaraq Səlcuqlar, Xarəzmşahlar, Qəznəvilər, Atabəylər, Ağqoyunlular, Qaraqoyunlular, Teymurilər, Səfəviler, Əfşarlar, Qacarlar kimi Azərbaycan-türk sülalələri hökmardır etmişlər. Fars şovinistləri ayrı-ayrı dövrlərdə, xüsusən də XX əsrde İranda rəhbərliyi zəbt ediblər.

Əsrlər boyu həmişə heç də mövcud rejimin bəyan etdiyi kimi İranda ümumi ünsiyət dili fars dili deyil, Azərbaycan-türk dili olubdur. İndi de Tehran, Məşhəd və başqa böyük şəhərlərdə müxtəlif milletlərin nümayəndələri bir-birləri ilə ünsiyət yaratmaq üçün Azərbaycan dilində danışırlar. Fars dili məhdud rəsmi dairələrin, Azərbaycan dili isə İranda yaşayan bütün xalqların ortaq ünsiyət vasitəsidir. Buna baxmayaraq, Dünya Azərbaycanlılarının lideri, Prezident İlham Əliyevin haqqı olaraq dediyi kimi, İranda məktəblərdə tədris olunmadığı üçün Azərbaycan dili məqsədli şəkilə "meiəşit dili" seviyyəsinə endirilmişdir.

Qeyd etməyi lazımlı ki, Cənubi Azərbaycanda yaşayan soydaşlarımızın ana dili olan Azərbaycan dilinə sünə yollarla çox sayıda əreb-fars sözleri, yad izafət tərkibləri daxil edildiyi üçün orada dilimizin grammatik quruluşu, bədii əslubu, danışq dili xüsusiyyətləri ciddi yadlaşdırılma təsirlərinə məruz qalmışdır. İran rejiminin Azərbaycan diline bu cür təcavüz etmesi orada yaşayan azərbaycanlıların dilinin qorunub saxlanılmasını təhlükə altına salmışdır. Bütün burlarla görə İranda orta və ali məktəblərdə Azərbaycan dil mütələq sistemli və davamlı şəkildə tədris olunmalıdır. Azsaylı ermənilər üçün məktəblər, radio və kilsələr açan, qəzetlər çap edən İran İslam Respublikası ənənəvi azərbaycanlılarının ana dilində təhsil almaq hüququnu tanımışdır.

İranda yaşayan 35 milyondan çox azərbaycanlılarının ana dilində təhsil almaq hüququndan məhrum edilməsi insan haqlarına və ümumiyyətlə insanişa tamamile zidd olan qəbulədilməz hadisədir.

Cənubi Azərbaycanlılarının hüquqları bərpa olunmalı, haqq etdikləri bütün azadlıqlar onlara verilməlidir.

Akademik Vaqif Abbasovun yubileyi münasibətilə

Bakı Ali Neft Məktəbinin Kongres zalında AR Elm və Təhsil Nazirliyinin akademik Y.H.Məmmədəliyev adına Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun baş direktoru, akademik Vaqif Abbasovun anadan olmasının 70-ci ildönümüne həsr edilmiş təntənəli yubiley tədbiri keçirilib.

Tədbir Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının, Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun və Bakı Ali Neft Məktəbinin təşkilatçılığı ilə baş tutub.

Tədbiri giriş sözü ilə Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov açıb.

Sonra AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli akademik Vaqif Abbasovu 70 illik yubileyi münasibətilə təbrik edərək, ona AMEA-nın Rəyasət Heyətinin qərarı ilə təsdiq olunmuş "Yusif Məmmədəliyev adına xatirənişanı"nı təqdim edib.

Sonra akademik Vaqif Abbasovun hayat və fəaliyyəti haqqında Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun icraçı direktoru, texnika elmlər doktoru Nizami Müşəlovun məruzəsi dinlənilib.

Daha sonra tədbir iştirakçılarından Xalq yazıçısı Çingiz Abdullayev, milət vəkili Sadiq Qurbanov, Etibar Əliyev və universitet rektörleri, akademiklər edərək akademik Vaqif Abbasovu yubileyi münasibətilə təbrik ediblər.

Sonda akademik Vaqif Abbasov çıxış edərək tədbirin təşkilatçılara və iştirakçılarına öz minnədarlığını bildirib.

AMEA rəhbəri gənc alımlərin üzərinə düşən vəzifələrdən danışır

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli AMEA-nın Gənc Alım və Mütəxəssislər Şurasının sədri, kimya üzrə felsəfə doktoru Elmir Babayevla görüşüb.

AMEA-da çalışan gənc alımlərin problemləri ilə bağlı geniş müzakirələr aparılan görüşdə akademik Isa Həbibbəyli gənc alım və mütəxəssislərin elmi-tədqiqat işlərinin səmərəliyinin artırılması məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb. AMEA-nın Gənc Alım və Mütəxəssislər Şurasının təsisiçiliyi ilə çap olunan "Gənc tədqiqatçı" jurnalının dövriliyinin artırılması, növbəti ildən 4 nömrəsinin, bir nömrənin isə ingilis dilində nəşr edilməsi barədə müvafiq tapşırıqlarını verən akademik Isa Həbibbəyli gənc alımların elmi yaradıcılığının inkişafına müvafiq dəstək göstərilməsinin əhəmiyyətini bildirib.

Azərbaycan elminin dünya elmine integrasiyası və AMEA-nın dünyasının aparıcı elm mərkəzləri ilə əlaqələrinin genişləndirilməsində gənc alımların rolluna toxunan AMEA rəhbəri Akademik Y.H.Məmmədəliyev adına xatirənişanı inkişafına töhfə verə biləcək yüksəkxitəsli kadrların hazırlığına xüsusi diqqət yetiriləyini deyib.

AMEA-da çalışan gənc alımların xarici ölkələrin elmi-tədqiqat qurumlarına təcrübəyə göndərilməsinin əhəmiyyətini vurğulayan AMEA rəhbəri bu istiqamətde artıq bir sıra mühüm tədbirlərin həyata keçirildiyini söyləyib. Akademik Isa Həbibbəyli bu prosesə daha çox gənc alımların cəlb edilməsi üçün onların ingilis dilini öyrənməsinə xüsusi diqqət yetiriləyini bildirir. Elmir Babayev gənc alımların AMEA tərifindən müvafiq fəaliyyət istiqamətlərinin müvənələşdirilməsini diqqətə çatdırıb.

Akademik Isa Həbibbəyli Azərbaycan heqiqətlərinin beynəlxalq ictiyāriyyətə çatdırılmasında və yeni nəslin vətənpervər, Azərbaycanlı ideologiyasının işığında yetişməsində gənc alımların üzərinə düşən vəzifələrdən de danışır və Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan elmi qarşısında müəyyənəşdirildiyi çağırışların həyata keçirilməsində gənc alımların aktiv olmağa çağırıb.

Sonra çıxış edən AMEA-nın Gənc Alım və Mütəxəssislər Şurasının sədri, kimya üzrə felsəfə doktoru Elmir Babayev göstərilən diqqət və qayğıya görə akademik Isa Həbibbəyliyə minnədarlığını bildirib. O, Azərbaycan elminin dünya elmine integrasiyası və əldə olunan elmi nəticələrin beynəlxalq miqyasda təbliği istiqamətində gənc alımlar tərifindən bir sıra əməli tədbirlərin həyata keçirildiyini, Akademiyanın gənc mütəxəssislərinin beynəlxalq konfranslarda aktiv iştirak etdiklərini və xarici həmkarları ilə geniş əlaqələr qurdularını söyləyib. Elmir Babayev gənc alımların AMEA rəhbərliyi tərifindən xarici ölkələrin elm mərkəzlərinə təcrübəyə göndərilməsinin Azərbaycan elminin inkişafına və respublikamızda yüksəkxitəsli kadr hazırlığı prosesinə mühüm töhfə verəcəyini deyib. Qeyd edib ki, AMEA-nın gənc alımları bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə, xüsusi Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda aparılan geniş quruculuq işlərini dəstəkləyir, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında və informasiya məkanında aktiv rol oynayırlar.

Görüşün sonunda akademik Isa Həbibbəyli gənc alımlarla bağlı bir səra tapşırıq və tövsiyələrini çatdırıb.

Görkəmli alimin 95 illiyinə həsr olunmuş konfrans

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində (ADPU) "Müasir Azərbaycan dilçiliyinin aktual problemləri" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Konfrans mərhum professor, "Şöhrət" ordenli, Əməkdar elm xadimi Həsən Mirzəyevin 95 illik yubileyinə həsr olunub.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli, ADPU-nun rektoru professor Cəfer Cəfərov, Bakı Dövlət Universitetinin (BDU) rektoru

Elçin Babayev, Azərbaycan Dillər Universitetinin (ADU) rektoru Kamal Abdullayev, Azərbaycanda Atatürk Mərkəzinin direktoru Nizami Cəfərov, Milli Məclisin deputatları və itimaiyyət nümayəndələri iştirak ediblər.

Cıxış edən rektor C.Cəfərov Həsən Mirzəyevin fəaliyyəti və Azərbay-

can elmine verdiyi töhfələr barədə məlumat verib. Ardınca Həsən Mirzəyevin həyət və yaradıcılığından bəhs edən videoçarx nümayiş etdirilib.

Tədbirdə çıxış edən İ.Həbibbəyli bildirib ki, Həsən Mirzəyev Azərbaycan dilçilik elminin bir çox sahələri ilə professional şəkildə məşğul olub. Onun sözlərinə görə, H.Mirzəyev Azərbaycan feilşünaslığına öz möhrünü vurub.

E.Babayev çıxışında H.Mirzəyevin Azərbaycanın içtimai siyasi həyatında faal iştirak etdiyini xatırladıb. Rektor bildirib ki, onun yazdığı məqalələr, etdiyi çıxışlar Azərbaycanın inkişafı üçün əhəmiyyət kəsb edib. Qeyd edilib ki, H.Mirzəyevin Azərbaycan folkloruna şərəflü xidməti hər kəse örnəkdir.

Daha sonra digər çıxışçılar da H.Mirzəyevlə bağlı xatirələrini bölüşüb'lər.

Professora AMEA Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanı təqdim edilib

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstитutu və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin birgə təşkilatçılığı ilə institutun XX əsr (Sovet dövrü) Azərbaycan ədəbiyyatı şöbəsinin müdürü, filologiya elmləri doktoru, professor Şirindil Alişanlının 70 illik yubileyi keçirilib.

Yubiley tədbirində Xalq yazıçıları və şairləri, akademiklər, bir sıra alim və yazarlar iştirak ediblər.

Giriş nitqı ilə çıxış edən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar tədbirin AYB-də keçirilməsini yüksək qiymətləndirib.

Sonra Xalq yazıçısı, filologiya elmləri doktoru, professor Elçin Əfəndiyev ehətli məruzə ilə çıxış edib.

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli çıxışında Şirindil Alişanlının bu gün keçirilən yubileyini Yazıçılar Birliyi ilə Ədəbiyyat İnstitutu arasındakı birgə fəaliyyət programının üzvi tərkib hissəsi kimi dəyərləndirib: "Şirindil Alişanlı o miqyasda ədəbiyyatşunaslardandır ki, Yazıçılar Birliyi ilə Ədəbiyyat İnstitutu arasında möhkəm və etibarlı körpüller qurmaq onun əsərləri, fəaliyyəti tam əsas verir. Şirindil Alişanlı çoxcəhətli elmi-təşkilatçı fəaliyyətə malik olan müasirizmizdir. Cəmiyyətimiz ilk növbədə onu ədəbiyyat nəzəriyyəcisi və tənqidçi kimi qəbul edib. Onun ədəbiyyat nəzəriyyəsi ilə ədəbi tənqidin qoşşığında olan elmi yaradıcılığı ədəbiyyatşunaslıq elminin çox əhəmiyyətli səhifeleridir. O, Ədəbiyyat İnstitutunda böyük bir şöbənin fəaliyyətinə uğurla rəhbərlik edir. Onun fəaliyyəti Ədəbiyyat İnstitutunun çərçivəsində kənarda - Akademiya miqyasında da müşahidə olunur. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında nəşriyyat-poliqrafiya işinin əsas qurucularından biridir".

Akademik Isa Həbibbəyli daha sonra professor Şirindil Alişanlıya AMEA-nın Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanını təqdim edib.

Tədbirdə Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Qəzenəfer Paşayev, filologiya elmləri doktoru Əlizade Əsgərli, AMEA-nın müxbir üzvləri Tehrən Əlişanoğlu, Şahbaz Muradov, Ədəbiyyat İnstitutunun elmi katibi, filologiya üzrə felsəfə doktoru, dosent Aygün Bağırlı və Xalq şairi Nəriman Həsənzadə çıxış ediblər.

Sonda Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdürü, Rusiya Estetika və Azad Sənətlər Akademiyasının akademiki Şirindil Alişanlı çıxış edərək tədbirin təşkilatçılara öz minnədarlığını bildirib.

AMEA-nın prezidenti Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun illik hesabatında iştirak edib

Noyabrın 30-da AR Elm və Təhsil Nazirliyinin Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun Elmi şurasının 2022-ci ildə aparılan elmi-tədqiqat işlərinin yekunlarına həsr olunan hesabat iclası keçirilib.

Hesabat iclasını akademik İsa Həbibbəyli açaraq tədbir iştirakçılarını AMEA-nın Rəyasət Heyeti adından salamlayıb. Ölkə başçısının "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" 28 iyul 2022-ci il tarixli Fərmanının ölkəmizdə elmin idarəetlənməsində yeni sistem yaratmaq, elm və təhsilin integrasiyasını sürətləndirmək, eləcə də Akademiyinan itirilmiş nüfuzunu bərpa etmək baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini, AMEA-nın tabeliyində olan bir sıra elmi müəssisə və təşkilatların Elm və Təhsil Nazirliyinə və digər dövlət qurumlarının tabeliyinə verilməsinin uğurlu nəticələrə gətirib çıxarağına əminliyini ifadə edən akademik İsa Həbibbəyli artıq təhvil-teslim prosesinin başa çatmaq üzrə olduğunu, institut və muzeylərin həmin nazirliklərin tərkibində fealiyyətlərini uğurla davam etdirməyə başladıqlarını vurğulayıb.

Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan elmi qarşısında qoyduğu vəzifələrdən irəli gələrək və AMEA-nın yeni çağırışlar işığında qəbul olunmuş yeni Nizamnamesine əsaslanaraq bundan sonrakı fealiyyətini uğurla davam etdirəcəyinə əminliyini bildirən akademik İsa Həbibbəyli nazirliklərin tabeliyinə verilən, eləcə də respublikanın digər qurumlarının tərkibində olan elmi təşkilatlara elmi-metodiki köməkliyin göstərilməsinin nəzərdə tutulduğunu söyləyib.

Bu istiqamətdə AR elm və təhsil naziri Emin Əmrullayevlə bir neçə səmərəli görüşün keçirildiyini deyən AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, bir sıra elmi müəssisə və təşkilatların Elm və Təhsil Nazirliyinə tabeliyinə verilməsi onların geləcəkdə bir çox qrant layihələri və programlarda iştirakına geniş imkanlar açacaq.

"AMEA-nın tabeliyindən çıxarılan elmi müəssisə və təşkilatların cari ildəki hesabatlarını Akademiya qəbul edir. AMEA-da hesabatların özünəməxsus ənənəsi var. Belə ki, hesabatlar əvvəlcə şəbəkə və laboratoriyalarda, sonra elmi şura və bölmələrdə, yekunda isə AMEA-nın Rəyasət Heyetində müzakirəye ç

xarılır. Bu ənənəni möhkəmləndirmək məqsədile cari ildən AMEA Rəyasət Heyetinin üzvləri və şöbə müdirleri elmi müəssisə və təşkilatların hesabat iclaslarında iştirak edirlər. Bu günlərdə AMEA-nın tarixində ilk dəfə Akademiya prezidenti olaraq bir şöbənin iclasına, Ədəbiyyat Institutunun Nizamışunaslıq şöbəsinin hesabatının müzakirəsində iştirak etmişəm. Məqsədimiz aparılan tədqiqatların keyfiyyətini yüksəltmək, elmi potensiala öz destəyimizi vermək, alimlərin problemlərini dinişməkdir", - deyə akademik İsa Həbibbəyli diqətərətib.

Akademiyada elektron sənəd dövriyyəsi istiqamətində fealiyyətin ürekaçan olmadığını deyən AMEA rəhbəri bu yönələrə dəvam etdirilməsinin vacibliyini vurğulayıb. Həmçinin 2023-cü ilin əvvəllerində etibarən Akademiyada "2022-ci il Nobel mükafatları laureatları və Nobel gedən yol" mövzusunda tədbirlərin keçiriləcəyini bildirib. Akademiyada "Fizika və lirika" konfranslarının keçirildiyini xatırladan akademik İsa Həbibbəyli dəqiq və humanitar

elmlərin sintezinin elmi inkişaf etdirməyin başlıca yollarından biri olduğunu deyib.

Sonra Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Məris Mərdanov rəhbərlik etdiyi müəssisəsədə 2022-ci ildə yerinə yetirilən elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrini təqdim edib. Qeyd edib ki, hesabat ilində institutda elmi tədqiqatlar riyaziyyat və mexanika sahələri üzrə (5-i riyaziyyat, 2-si mexanika olmaqla) 7 elmi istiqaməti əhatə edib. Həmçinin elmi istiqamətləri təqdim edən M.Mərdanov institutun əməkdaşları - AMEA-nın müxbir üzvü Qeylani Pənahov və dosent Eldar Abbasovun yaratdıqları "Layda qazoməlegitmə texnologiyası"nın "Bineqədi Oil Company" şirkətində istismar və su vurucu quyularında neftçixarmanın intensivləşdirilməsi və qəbul etmənin artırılması məqsədilə tətbiq olunduğu, 30-35% effektiv nəticənin alındığını söyləyib. Həmçinin Vyetnamın "Vietsovpetro" şirkətinə məxsus DSP-7 və DSP-5 stasionar platformaları arasında 1800 m uzunluğunda iki 70 m-lik rayzərə və mürəkkəb

kəb həndəsi quruluşa malik qaz kəmərinin təmizlənməsi üçün institutun əməkdaşları - AMEA-nın müxbir üzvü Qeylani Pənahov və dosent Eldar Abbasovun yaratdıqları "Boru kəmərinin gel kompozisiyaları ilə təmizlənməsi" innovativ texnologiyanın uğurla sınaqdən keçirildiyini diqətərətib.

Elmi nəşriyyat fealiyyətinə toxunan baş direktor institut əməkdaşlarının 2022-ci ildə 148 məqalə (104-ü "Clarivate Analytics" və "Scopus" bazalarında), 164 tezis (52-si xaricdə), 2 kitab və 4 monoqrafiyalarının (2-si xaricdə) çap olunduğunu, onların əsərlərinə 2000-ə yaxın istinadın edildiyini bildirib.

Məris Mərdanov müəssisəsəde "Proceedings", "AMEA-nın Xəbərləri" (riyaziyyat buraxılışı), "Azerbaijan Journal of Mathematics", "AMEA-nın Xəbərləri" (mexanika buraxılışı) jurnallarının işiq üzü gördüyü, nəşrlerin "Clarivate Analytics", "Scopus", "Mathematical Reviews", "Zentralblatt MATH" bazalarında referatlaşdırıldıqını, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi dövri elmi nəşrərin siyahısına daxil edildiklərini vurğulayıb. Qeyd edib ki, institutun 3 jurnalı "Scopus" bazasında impakt faktora malikdir, həmçinin "Web of Science"in bazasına ölkəmizdən daxil olan 9 jurnalın 2-si Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunda hazırlanır.

Alim, o cümlədən institutda əldə edilən müəmmələr nəticələr, mövcud problemlər və s. məlumatları təqdim edib.

Daha sonra hesabat ətrafında AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Rasim Əliquliyev, elm və təhsil nazirinin müşaviri Nicat Məmmədi, Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun əməkdaşları - AMEA-nın müxbir üzvü Bilal Bilalov, professorlar Mamed Bayramoğlu və Yusif Məmmədov çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndirdiblər.

Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun 2022-ci ildəki fealiyyətini yüksək qiymətləndirdib, Azərbaycanda riyaziyyatçı alımlar məktəbi ənənəsinin bu gün sözügedən müəssisədə yaşadıldığı söyləyib. Xüsusiələ institutda 40 yaşına kimi elmlər doktorluğunun müdafiə edənlərin olmasından və müəssisənin jurnallarının dövriyədən əvvələrə qədər referatlaşmasından məmənnüllüğünü dilə getirib, riyaziyyatçı alımlara gələcək fealiyyətlərində uğurlar arzulayıb.

GEANT-in Baş Assambleyasının iclasında

AMEA-nın vitse-prezidenti, İnfərmasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev Niderlandın paytaxtı Amsterdamda GEANT Assosiasiyasının Baş Assambleyasının 28-ci iclasında iştirak edib.

Tədbirə Avropa, eləcə də, Şərqi Tərəfdəşligi ölkələrinin Tədqiqat və Təhsil şəbəkələrindən olan rəsmi nümayəndələr qatılıb.

Iclada GEANT Assosiasiyasının fealiyyəti ilə bağlı yeniliklər, həyata keçirilən layihələr, o cümlədən GEANT İnnovasiya Proqramı ilə bağlı məlumatlar diqətərətib. Müasir dövrde yaranmış qlobal risklər kontekstində elm və təhsil üzrə milli şəbəkə infrastrukturlarının dayanıqlı fealiyyətinin təmin edilməsi, milli şəbəkə infrastrukturlarının qlobal risklərdən asılılığı, onların istifadəçilərinin texnoloji biliklərinin artırılması, bu sahədə yüksəkxitəsli kadrların yetişdirilməsi istiqamətində müzakirələr aparılıb, təkliflər irəli sürüllüb.

Tədbirin gündəliyinə həm də Avropa Birliyi ölkələri ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafı, bu ölkələrdə fealiyyət göstərən superkomüütər texnologiyaları merkezlerinin imkanları, hazırlı formalaşmaqda olan ifrat yüksək sürətə malik terabit şəbəkələrinin qurulması, şəbəkə infrastrukturunun gücləndirilməsi və kvant internet texnologiyalarından istifadə ilə bağlı məsələlər daxil olub.

Tədbir çərçivəsində GEANT Assosiasiyasına üzən digər ölkələrlə iki və çoxtərəfli əlaqələrin inkişafına dair geniş fikir mübadiləsi de aparılıb. Akademik R. Əliquliyev həmin ölkələrin müvafiq qurumlarının məsul şəxsləri ilə birgə elmi fealiyyət və əməkdaşlıq perspektivlərinə dair müzakirələrdə iştirak edib.

Iclada Azərbaycanın növbəti ildə Albaniyanın paytaxtı Tiranada keçirilməsi nəzərdə tutulan "TNC 2023" konfransında təmsil olunması, ölkəmizin Avropanın Açıq Elm Buludu (European Open Science Cloud) layihəsində iştirakı və digər məsələlərə də baxılıb.

Xatırladaq ki, Baş Assambleya GEANT-in ən yüksək idarəetmə orqanıdır. Üzv təşkilatların nümayəndələri ildə iki dəfə toplaşırlar.

Biliklərin idarə edilməsi üzrə metod və alqoritmlər işlənilib

2022-ci ildə İnfərmasiya Texnologiyaları İnstitutunda Education 4.0 platformasında elektron dövrlətin əsas tərkib hissəsi kimi "e-learning" təhsilinin bütün forma və səviyyələrində ümumi təhsil fəzəsinin yaradılmasında konseptual baxışlar araşdırılmış, elektron təhsil mühitinin formallaşmasında əsas komponent kimi qiymətləndirmə göstəriciləri işlənmiş, elektron tədris məüssisələrinin Big Data texnologiyalarının tətbiqi məsələlərinə baxılmış, eləcə də elektron təhsil mühitində intellektual analiz metodları tətbiq edilmişdir.

AR Elm və Təhsil Nazirliyinin İnfərmasiya Texnologiyaları İnstitutunun Elmi şurasının növbəti iclasında 8 saylı şöbənin 2022-ci il üzrə hesabatının müzakirəsi zamanı bu bəredə məlumat verilib. Şöbə müdürü, texnika üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Firudin Ağayev hesabatı təqdim edərək 2022-ci il üzrə əldə olunmuş elmi nəticələr və görülən işlər haqqında danışıb.

Şöbə müdürü qeyd edib ki, cari il ərzində elektron təhsil mühitinin intellektuallaşdırılması üzrə metodların işlənməsi, onun idarə edilməsi üçün Data Mining imkanlarının artırılması, fərdiləşməsi üzrə metod və alqoritmlərin işlənilməsi, e-təhsildə sosial şəbəkələr üzrə təhsil kontentinin idarə edilməsi məsələləri, biliklərin idarə edilməsi üzrə metod və alqoritmlərin

işlənilmesi, bulud texnologiyasının əsasında təhsil kontentlərinin formallaşması və mühafizəsinin, eləcə də elektron tədris mühitində intellektual analiz metodlarının tətbiqinə dair araşdırımlar aparılmış və meqalələr nəşr olunmuşdur.

Sonra o, elmi-pedaqoji fealiyyət çərçivəsində görülmüş işlərdən söz açaraq şöbə əməkdaşları tərefindən M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının telebələrinə istehsalat təcrübəsində rəhbərlik edildiyini, həmçinin institutda magistratura pilləsi üzrə təhsil alan tələbələrə dərslərin tədris olunduğunu bildirib.

F.Ağayev şöbənin elmi-təşkilati fealiyyəti, elmi-texniki konfranslarda iştirak, tanınmış elmi jurnallarda məqalələrin nəşri, müxtəlif təqdimatlı kitab və kitabçaların hazırlanması, elmi-praktiki nəticələrin KİV-də təbliğ ilə bağlı cari ilde görülmüş işləri diqətərətib. Həmçinin növbəti ildə İKT sahəsində bacarıqların inkişaf etdirilməsi üzrə standartların araşdırılmasının nəzərdə tutulduğunu vurğulayıb.

Daha sonra hesabata dair müzakirələr aparılıb, süal və təkliflər səsləndirilib.

AMEA-nın vitse-prezidenti, institutun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev çıxış edərək illik hesabatla bağlı bir sıra təklif və tövsiyələrini səsləndirdib, şöbədə aparılan elmi tədqiqatların nəticələrinin nüfuzlu beynəlxalq elmi jurnallarda nəşr olunmasının vacibliyini vurğulayıb.

Elmi şuranın qərarı ilə şöbənin 2022-ci il üçün hesabatı təsdiq olunub.

85 yaşın zirvəsində

Azərbaycanın görkəmli geoloq alimi, AR Elm və Təhsil Nazirliyinin Neft və Qaz İstututun Lay sistemlərinin hidroqazdinamikası şöbəsinin müdürü, AMEA-nın müxbir üzvü Qərib Calalovun 85 yaşı tamam olur.

Calalov Qərib Əsaq oğlu 28 noyabr 1937-ci ildə Şəki rayonunun Baş Göynük kəndində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. 1960-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Mexanika-riaziyyat fakültəsini bitirmişdir.

Q.Calalov 1967-ci ildə riyaziyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, 1991-ci ildə texnika üzrə elmlər doktoru elmi dərcələrini, 1992-ci ildə professor elmi adını almışdır. 2001-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü seçilmişdir.

Q.Calalov 1960-ci ilin oktyabr ayından AMEA-nın Dərin Neft və Qaz Yataqları Problemləri İstututunda (DNQYPİ) kiçik elmi işçi, mühəndis, böyük mühəndis, böyük elmi işçi, aparıcı elmi işçi, baş elmi işçi və laboratoriya müdürü vəzifələrində işləmişdir. Hazırda Azərbaycan Elm və Təhsil Nazirliyinin Neft və Qaz İstututunda Lay sistemlərinin hidroqazdinamikası şöbəsinin müdürüdür.

Q.Calalov yeraltı hidrodinamika, neft və qaz yataqlarının işlənməsi elmi istiqamətlərinin müxtəlif sahələri üzrə tanınmış alimdir. Onun yarım əsrən artıq fəaliyyəti deformasiya olunan böyük yatma dərinlikli məsaməli, çatlı və çatlı məsaməli neft və qaz yataqlarının kollektorlarında baş verən səzülmə proseslərinin hidroqazdinamiki modelləşdirilmə üsullarının elmi əsaslarının yaradılması, karbohidrogen yataqlarının işlənilməsi zamanı yüksək lay təzyiqi şəraitində səzülmə-tutum parametrlərinin identifikasiyasının nəzəri və eksperimental üsullarla təyini, elmi nəticələrin praktikaya tətbiqi məsələləri ilə bağlıdır. Q.Calalovun bilavasitə iştirakı ilə ilk dəfə olaraq, ABŞ-in "YUNOKAL" kompaniyası ilə müştərək çoxtəbəqəli neft yataqlarında səzülmə proseslərinin kompleks tədqiqinə imkan verən program patenti yaradılmışdır.

Q.Calalovun fundamental tədqiqatlarının nəticələrinin əksəriyyəti müxtəlif illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyası da daxil olmaqla keçmiş SSRİ-nin elmlər akademiyalarının en müüm nəticələri sırasında öz əksini tapmışdır. O, 260 elmi əserin, o cümlədən 6 monoqrafiyanın və 2 dərs vesaitinin müəllifidir. Q.Calalov elmi nəticələri ilə bir çox bəyənşalq, keçmiş ittifaq və respublika miqyaslı konfrans, simpozium və seminarlarda məruzələrlə çıxış etmişdir.

Q.Calalovun mühəndis və yüksək ixtisaslı elmi kadrların hazırlanmasında böyük əməyi vardır. Onun rəhbərliyi və elmi məsləhətçiliyi ilə 2 elmlər doktoru, neft və qaz yataqlarının işlənməsi və istismarı üzrə 12 fəlsəfə doktoru hazırlanmışdır. O, uzun illər Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının Neft-qaz mədən geologiyası kafedrasında professor-müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Q.Calalov uzun müddət AMEA-nın "Xəbərlər" (Yer elmləri seriyası) jurnalının mesul katibi, AMEA-nın Yer Elmləri Bölməsinin Redaksiya Nəşriyyat Şurasının və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Yer elmləri seksiyasının elmi katibi və ekspert Şurasının üzvü, AMEA-nın Yer Elmləri Bölməsinin akademik-katibinin müavini vəzifələrində çalışmışdır.

Professor Q.Calalovun xidmətləri akademik İ.M.Qubkin adına mükafat, "Şöhrət" ordeni və "Əmək veteranı" medali, 1997 və 2007-ci illərdə AMEA-nın Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanları ilə və bir sıra digər fəxri fərmanlarla qiymətləndirilmişdir.

Qərib Calalov 85 illik yubileyi münasibətə səmimi-qəlbən təbrik edir, ona möhkəm cansağlığı, uzun ömür və elmi-pedaqoji fəaliyyətində uğurlar arzulayıraq.

Ibrahim QULİYEV
AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik

MƏTBUAT SƏHİFƏLƏRİNDE

Böyük qayıdışa akademik dəstək

Prezidentin Qarabağ və Şərqi Zəngəzurla bağlı strateji yol xəritəsinin icrasında AMEA müüm layihələrlə iştirak edəcək

Azərbaycan 44 günlük mühəribədə parlaq zəfər qazanaraq 30 il müddətində işğal altında qalan torpaqlarını azad etdi. Bu tarixi qələbə sayasında dədə-baba yurdundan zorla didərgin salınan yüzminlərlə vətəndaşımızın torpaq həsrətinə son qoyuldu.

Vətən mühəribəsindən dərhal sonra isə Azərbaycan onilliklər boyu Ermenistan tərəfindən dağıdırlaşqı viranəyə çevrilən Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda geniş quruculuq, bərpa işlərinə start verdi. Birbaşa Prezident İlham Əliyev rəhbərliyi altında çox qısa zamanda sözügedən iqtisadi rayonlarda böyük layihələr gerçəkləşdirildi.

Zəfərdən ötən iki illik zaman çərçivəsində bu ərazilərdə infrastruktur qurulub, nəhəng tunellər, sənaye parkları, yeni yollar salınıb və sosial obyektlər istifadəyə verilib. Ötən il cəmi 8 aya tikilib istifadəyə verilən Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, eləcə də bu il açılışı həyata keçirilən Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanı görülen işlərin möhtəşəm nəticələrindən. Laçında tikilən daha bir bəyənşalq hava limanının isə 2025-ci ildə istifadəyə verilmesi planlaşdırılır. Artıq bu ərazilərdə bütün şəhərlərin baş planları da təsdiqlənib.

Göründüyü kimi, zəfərdən sonra Böyük qayıdışa bağlı genişməyəşli işlər, meqalayiħələr həyata keçirilib. Bunun nəticəsidir ki, artıq bir neçə aydır Zəngilanın Ağalı kəndinin sakinləri "ağlı kənd" konsepsiyası əsasında yenidən qurulmuş kəndlərənə dönüblər.

Beş Milli Prioritetdən biri - Böyük qayıdış

Dövlətimiz işğaldan azad edilmiş ərazilərə Böyük qayıdışı Azərbaycanın 2030-cu ilədək beş Milli Prioritetdən biri kimi

müyyən edib. Bu müüm qərar Prezident İlham Əliyevin "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programı"nın təsdiq edilməsi haqqında" 16 noyabr 2022-ci il tarixli sərəncamında əksini təpib.

Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programının təsdiq edilməsi ilə bağlı məsələyə münasibə bildirən AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli bildirib ki, adıçəkilən dövlət programı Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda bu günə qədər aparılan geniş quruculuq işlərinin məntiqi davamıdır, strateji hədəflərə çatmaq üçün, eləcə də bundan sonra həyata keçiriləcək tədbirlərin müəkkəməl yol xəritəsidir və müstəqil Azərbaycan tarixinə Qarabağın yenidən qurulmasına dair İlham Əliyev programı kimi daxil olub. Ölkə rəhbərliyi tərəfindən bu günə kimi bir çox dövlət programlarının uğurla icra olunduğunu deyən AMEA rəhbəri Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programının da canab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında yüksək seviyyədə həyata keçiriləcəyini söyləyib.

Akademik Isa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, elmi cəhətdən də əsaslandırılmış müəkkəməl sənəd olan dövlət programında işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılmış bərpa-quruculuq işləri və mövcud vəziyyət, nail olunması hədəflənən məqsədlər və onlara uyğun hədəf göstəriciləri, əhalinin doğma torpaqlarına geri qayidişi məsələləri, gözlənilən nəticələr, ehtimal edilən risklərin idarə olunması, müvafiq vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün maliyyəleşmə menbələri və həyata keçiriləcək tədbirlər öz əksini təpib.

O qeyd edib ki, dövlət programının 2.4.5-ci "Nüfuzlu xarici təhsil müəssisəsinin filialının yaradılması istiqamətində təsviqdici tədbirlərin görülməsi" üzrə bə-

dində akademiyaya Elm və Təhsil Nazirliyi, iqtisadiyyat Nazirliyi və Xarici İşlər Nazirliyi ilə birgə müvafiq tapşırıqlar verilib. Onun sözlərinə görə, tapşırıqda regionun sosial-iqtisadi ehtiyaclarının və kadr potensialının təhlil olunması və müvafiq təkliflər hazırlanması, filialı yaradılacaq ali təhsil müəssisəsinin müəyyənləşdirilməsi, filialın yaradılması və fəaliyyətinə təmin edilməsi əksini təpib.

Tarixi abidələrin bərpası və qorunması işinin təşkili əsas vəzifələrdəndir

Dövlət programında işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yerləşən tarixi abidələrin bərpası və qorunması işinin təşkili, abidələrin inventarlaşdırılması, pasportlaşdırılması, mühafizə zonalarının müyyən edilməsinin qarşısında duran əsas vəzifələrənə oldunuğu deyən akademik Isa Həbibbəyli sözügedən sənədin, hemçinin 2.7.4-cü bəndində "Tarix və mədəniyyət abidələrində, eləcə də daşınmaz tarix-mədəniyyət abidələrində bərpa, konservasiya, rekonstruksiya və regenerasiya işlərinin aparılması"nın da tapşırıldığını bildirib: "Bu istiqamətdə işlər Dövlət Şəhər salma və Arxitektura Komitəsi və Dövlət Turizm Agentliyi ilə birgə həyata keçiriləcək. Birgə işlər abidələrin ilkin inventarlaşdırılması, cari vəziyyətinin təhlili, foto, video və 3D formatında qeydə alınması və məlumat bazasının yaradılması, abidələrin tikinti, təmir və bərpa işlərinin layihələndirilməsi və həyata keçirilməsi, eləcə də abidələrin bərpa edilməsi və elektron məlumat bazasının yaradılması istiqamətində aparılacaq".

Akademik strateji əhəmiyyət daşıyan və milli maraqlarımızın qorunmasına xidmet edən Dövlət Programının həyata keçirilməsində AMEA-nın coxminilik kollektivinin öz səyələrini əsirgəməyəcəyini və Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda aparılan geniş quruculuq işlərinə alımlarımızın töhfələrini verəcəklərinə əminliyini bildirib.

Qeyd edib ki, AMEA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programında AMEA-nın üzərindən əsaslanan vəzifələrdən irəli gələrkən Tədbirlər Planının hazırlanması məqsədilə akademik Isa Həbibbəylinin sədrliyi ilə komissiya yaradılıb.

Yasəmən MUSAYEVA
"Azərbaycan" qəzeti

Ərəb KİV-də ermənilərin dini məbədləri məhv etməsi barədə məqalə dərc olunub

Ermenistan 30 ilə yaxın müddətde işğal altında saxladığı Azərbaycan ərazilərində dini məbədləri mehv edib. Bəşər irlərin qarşı barbarlıq aktları həyata keçirən ermənilər təkcə məscidləri deyil, həm də kilsələri də dağıdılar.

Bu sətirlər "Səma Atlantis", "Əl Hərir", "Yeni dünya" portallarında yayımlanan iordanıyalı akademik Mərvan Musa Sudanın məqaləsində yer alıb. Müəllif diqqətə çatdırıb ki, Ermenistan Qarabağda rəsmi fealiyyət göstərmüş 67 məscidin 64-nü tamaṁlı, 3-nü isə qismən dağıdıb. Halbuki, Bakının mərkəzində yerləşən erməni kilsəsi heç bir zərər görməyib və bu, azərbaycanlıların bəşər sivilizasiyasına ehtiramının göstəricisidir. Bundan başqa, ermənilər müqəddəs ibadət məkanlarında donuz saxlamaqla bütün müsəlmanların inanclarını təhqir ediblər. Dini siyasetə və etnik

təmizləmə siyasetinə alət edən işğalçılar özlərinin məxsus olduqları xristian dininə de analoji münasibət göstəriblər. Belə ki, onlar Xocavənd rayonunda XIX əsrə aid olan rus pravoslav kilsəsini viran qoyub, onun divarlarına təhqirdəci sözər yazıb-lar. İndi Azərbaycan dövlətinin dəstəyi ilə

rus pravoslav icmasının üzvləri bu kilsəni ziyaret edirlər.

Məqalədə qeyd olunub ki, ermənilər Qafqaz Albaniyası dövrünə aid olan qədim kilsələrin də quruluşunu deyişdirib, onları öz qədim abidələri kimi qələmə veriblər. Xocavəndin Dağyurd kəndindəki alban monastırını, Ağdəredəki Xotavəng monastırını və digər tarixi dini abidələr bu qəbildəndir.

ICESCO-nun Baş direktoru Salim Əl-Malikin Qarabağa səfəri zamanı İslam və xristian abidələrinin dağıdırmasının canlı şahidi olduğunu vurğulayan müəllif yazıb ki, erməni vandalizmi ilə bağlı sənədlər və fotostəkillər bütün dünyaya yayılır. O əlavə edib ki, Azərbaycan dövləti ermənilərə dağıdıqları məscid və kilsələri bərpa edir, yəni ibadət ocaqları tikir.

Sonda qeyd olunub ki, Ermənistən din xadimləri kin və nifret çağırışlarına son qoymalı, regionda dayanıqlı sülhün bərqrar olmasi üçün qonşularına, onların dini etiqadlarına hörmətlə yanaşmalıdır.

İranda baş verən son hadisələrin kökləri

2022-ci ilin sentyabrında 22 yaşlı Mehşə Əmininin qətlə yetirilməsinə etiraz olaraq İranda iqtisadi, sosial, siyasi və mədəni vəziyyətə qarşı başlayan kütłəvi narazılıq və çıxışlar, əslində, 2017-ci ilin dekabr, 2018-ci ilin yanvar və 2019-cu ilin noyabrında təhlükəsizlik qüvvələri tərəfindən yatırılan etiraz aksiyalarının yeni mərhəlesi oldu.

2017-ci il dekabrın 28-də Məşhəddə və Xorasan əyaletinin böyük şəhərlərində hökumət əleyhine başlayan və 2018-ci ilin yanvar ayının əvvəllerinə kimi davam edən etiraz aksiyaları 2019-cu il noyabrın 15-də "Aban hadisəleri" ("Qanlı Aban" və ya "Qanlı Noyabr") adı altında bütün İranda hökumət əleyhinə yönəlmüş etiraz aksiyalarından ibaret bir xalq hərəkatı kimi davam etmişdir. Bu hərəkat ölkənin 29 əyaletini, 104 şəhərini və 719 yaşayış məntəqəsini bürümüşdür. Əsasən şəhərlərdə cəmləşən fehle sinif və yoxsul təbəqələr tərəfindən benzən bahalaşmasına qarşı başlayan və öncə dinc xarakter daşıyan etirazlar sonradan İran İslam Respublikası və onun din xadimlərini hədəf seçmişdir. Belə ki, etirazçıların hədəfləri sırasında iqtisadi və sosial sabitlik, korruptiona dövlət məmurlarının təqib tələbləri ilə yanaşı, Seyid Əli Xameneinin vezifədən çıxarılması və İslam Respublikası rejiminin devrilməsi kimi şəurlar da dayanırdı.

Sözügedən etirazların ümumi kökləri və xüsusiyyətləri vardır. Belə ki, onlar hər dəfə yenidən simadə görünen və yenidən dənisan dövür xarakter daşıyır və kortəbi bas verir. Yeni bu hərəkatların əvvəlcədən planlaşdırılmış fəaliyyəti, təşkilatlılığı və rəhbərliyi yoxdur. Lakin onların hamısının ümumi siyasi, iqtisadi, sosial və psixoloji kökləri vardır və o səbəbdən də davam etməkdədir. İranda baş verən bugünkü hadisələr göstərir ki, xalq hərəkatı son hədəfə kimi davam edəcəkdir.

İndiki hərəkat haqqında - "Qadın, yaşam, azadlıq"

İranda və Yaxın Şərqdə "qadın" məsəlesi demək olar ki, ABS-dakı "ırq" məsəlesi kimi sosial məsələlərə bir sırada dayanan eyni rol oynayır. O mənada ki, İranda "qadın"lara göstərilən zülmün şiddəti oradakı "ırq" zülmə eyni səviyyədə dəyərləndirilir. İran qadınlarının 1979-cu ilin martından indiyədək davam edən mübarizəsini, bəlkə də, bununla izah etmek olar. Tebii ki, bu, "milli", dini və "sinif" ayırsızlılıq məhəl qoymamaq deməkdir. Amma "qadın" məsəlesi səfərbərlik gücünə və digər zülmələrə qarşı mübarizə məzmununa malikdir və o, müxtəlif siniflərdən, dini və etnik azlıqlardan və müxtəlif nəsillərdən olan vətəndaşları insan haqları, ləyqəti və həyatı üçün dinc mübarizə çətiri altında bir araya getirmişdir.

Belə ki, bugünkü xalq hərəkatının mərkəzində yalnız gənc xanımların deyil, həm də bütövlükde, gənc nəsilin etirazına səbəb olan və qadınların şəxsi, mədəni azadlıqlarını məhdudlaşdırıcı icbari hicab məsəlesi durur. Hicab haqqında qanunun təmin edilməsi ilə 30-dan çox təşkilat məşğul olur və həmin sahəyə bündən külli miqdarda birbaşa və ya dolayı şəkildə vəsatit ayrılır. Bu, onu göstərir ki, bütövlükde, rejimin mövcudluğunu qorunmasına misilsiz əhəmiyyət malikdir.

Başqa sözlə, hicab rejimin fəqrəsütunu, fundamenti hesab edilir. Rejimin hicabdan imtina etməsi öz gələcək varlığından imtina etməsi ilə barışması anlamına gelir. Bununla belə, bu hərəkatın eks tərəfindəki islam rejimi həm yorğun, həm də parçalanmış bir vəziyyətdə dayanmaqdadır. Onun yorgunluğu və ya səmə-

rəsizliyi, sadəcə, olaraq qərar qəbul edən və icraedici qüvvələrin İran cəmiyyətindəki orta güc və keşfiyyat səviyyəsindən çox aşağı səviyyədə olması ilə bağlıdır. Çünkü rejim yalnız sadiq və inanılmış, lakin bacarıqsız qüvvələrdən istifadə edir. Bunun bariz nümunəsi 13-cü hökumətin ilk əmək naziri idi. O, universitetdə iqtisadiyyatın bir neçə bölməsi üzrə oxumasına baxmayaraq, hər kəs onun tamamile ixtisasdan kənar bir adam olduğunu başa düşürdü. Bu tip adamların bütün ölkə üzrə qərəbələr mərkəzlərindən olmasa, əslində, təhsilli və varlı cəmiyyətin bütün vətəndaşlarına birbaşa təhqirdir.

Kütłəvi etirazların izah:

Bu gün üçün İranda qərəbələtme aparıcı (parlament) demək olar ki, istenilən mikro və ya makro problemin həllində daxili ahəngdarlığını itirir. Neticədə ya uyğun bir qərər üzrə konsensusa gələ bilmir, ya da heç bir uyğun qərəri vere bilmir. İndiki son hərəkətə münasibətdə və onun həllində rejimin yorğunluq və parçalanması açıq-aydın görünür. Keçmişdə baş vermiş etirazlarda olduğu kimi indi də istədilər ki, onların qarşısını tez alınsın, etirazçıları yüksəldirsinlər, amma aydın oldu ki, bu mümkün deyil. Onlar "yığışdırma" (qarşısını alma) siyasetinə başqa alternativ qərər verə bilmirlər. Etirazları cilovlamaq üçün tələsik işçilərin və pensiyaçılara maaşları artırılıb. Amma hamı bilir ki, dövlət fonduna real ehtiyat yoxdur. Rejimin qərəri ilə ancaq dəsteklərə pul əskinasları çap edilib ki, bunun da nəticəsində inflasiya daha da kəskinleşəcək və yaxın gelecekə onun əvezini insanların boğazından kəsməkə qıxaracaqlar. Belə bir qərər iqtisadi vəziyyəti dəha da pislədir.

Narazılığın əsas motivlərindən biri olan iqtisadi vəziyyətin dəha da pisləşməsi etirazların daha geniş vüsət almamasına səbəb olacaq.

Siyasi vəziyyətdəki qeyri-sabitlik investisiyaları və daxili ticari də iflic edir. Diger tərəfdən, son zamanlar xarici siyasətdəki inqilabi orientasiyalar, Birgə Kompleks Fəaliyyət Planının (nüvə sazişinin) dayandırılması, Ukraynanın Rusiya tərəfindən işğalının maddi və herbi cəhətdən dəsteklənməsi iqtisadi şəraiti dəha da acınacaqlı və təhlükeli edir. Kəsiblərin etiraz etmək iradəsinin olmaması fikri 18 fevral 1979-cu il Bəhmən inqilabının sadələvh bir şəkildə ümumiləşdirilməsidir. Bir çox etiraz hərəkatı (məsələn, Sudanda) yoxsulluğun dərinleşməsi kontekstində baş vermişdir.

Yaxın ayıldara İranda hadisələrin necə cərəyan edecəyini dəqiq proqnozlaşdırmaq çətindir. Qarşida duran vəzifələr çox ciddidir. Amma bir məsələ aydındır ki, rejimdən etirazçılara qarşı getdikcə artan zorakılıq və geniş repressiyalar vəziyyəti dəha da gerçinləşdirir, qarşıdurmanın dərinleşdirir.

Məsələnin həlli yolları barədə İranda ictimai elmlər üzrə tanımış mütəxəssislər (hətta professorlar) tərəfindən təqdim edilən təkliflərə də aydın perspektiv yoxdur. Onlar rejime "bu təhlükeli vəziyyətdən çıxməq üçün siyasi mexanizmə təslim olma-

ğı" və "müşahidəçi liberal siyasi qüvvələrin ictimai məkəna daxil olmasına icaze verməyi" tövsiyə edirlər.

Demək olar ki, uzun süreçək və bir çox enis-yoxuşlarla müşayiət olunacaq bir proses başlayıb. Bu mühüm tarixi dönmədən İran xalqının qiyməti birbaşa rejimin onların çıxışlarına qarşı verəcəyi reaksiyalara bağlıdır.

1978-1979-cu ildən keçən dövrde İranda azadlıq hərəkəti prosesində baş vermiş mühüm hadisələr, hətta xırda detallar belə nəzəre alınmalıdır ki, qarşısındaki proseslərdə xalqın bütün bu əziyyətləri, verdikləri qurbanları hədəf getməsin, ümidi lər boşça çıxmışın, yeni qurulacaq rejimin yeni "zülə boyunduruğu" altına düşməsinlər. Belə ki, o dövrde azadlığa inanın və onu müdafiə edən (əslində cəmiyyətin sayca çox olan aşağı və orta təbəqələri) zəif və siyasi aləmdən təcrid olunmuş qüvvələr idilər. Şah hökumətinin vəzifəsi ona hamı üçün aydın idi. "Rəstaxiz" (Dirçəlis) partiyasından başqa, heç bir siyasi partiyən fəaliyyətinə icaze verilmirdi.

İnqilabdan əvvəl verilən vədlərə baxmayaraq, yeni rejim də "Hizbul-lah"dan başqa, heç bir müxalif siyasi partiyaların fəaliyyətinə icaze vermədi, eyni zamanda, müstəqil birliklərə və həmkarlar ittifaqlarına, hətta müstəqil xeyriyyə birləşkərinin azad fəaliyyətinə də dözmədi. Bunlarla yanaşı, vətəndaşların sosial azadlıqları da (geyinmək, dinləmək və s.) ciddi nəzarət götürülürdü.

Azadlıq tərəfdarı olanlar (məsələn, "Azadlıq hərəkəti") sonradan redd edildi və onlar geniş sosial baza təpə bilmədilər. Solçular arasında demokratik solçular da sayca az idilər. Bu vəziyyətdə hakim qüvvə "bolşevik" tipli müstəsna hökumət (proletariat diktatürü/müstəzəflər hakimiyyəti) qurmağa çalışır. Azadlıqsever millətçilər (Milli Cəbhə kimi) əvvəlcə islam rejimine bayet etməyə, sonra isə kənardə qalmağa məcbur oldular. Deməli, səhnənin əsas oyuncuları o qüvvələr idil ki, onlar üçün geləcək cəmiyyətin fəaliyyət planında və mərclidə "azadlığın" yeri yox idi.

Amma xoşbəxtlikdən, bu gün meydanda əsas etirazçı qüvvələrin əhemmiliyi bir hissəsi siyasi, vətəndaş və sosial azadlıqların uğrunda mübarizə aparırlar. Həmin qüvvələr isə vətəndaşları fəvqələşəri işlərin icrasına və utopiyaya söykənən "məcburi cənnət" kimi bir cəmiyyət yaratmağa çağırırlar.

Siyasi, vətəndaş və sosial azadlıqlar uğrunda mübarizəyə qalxmış bu toplum içerisinde 35-40 milyonluq Azərbaycan türkleri də yer almışdır.

Güney Azərbaycanda hərəkətin iki aspekti

Birincisi, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Cənubi Azərbaycandakı hərəkat da ilk növbədə, İrandakı iqtisadi, sosial, siyasi və mədəni vəziyyətə qarşı yönəlmüşdür. Belə ki, İranda yaşayan digər milət və xalqlarla yanaşı, azərbaycanlıları da dövlətə qarşı yönelik narazılıqları eyni ümumi siyasi, iqtisadi, sosial və psixoloji köklərə malikdir.

İkinci, artıq 75 ildən çox bir müddətdə (1946-ci ilin dekabrında "21 Azər" hərəkatı qan dəryasında boğulandan bu günə kimi) bütün mədəni, mədəni və insan haqlarından məhrum çoxmilyonlu Azərbaycan xalqının iqtisadi, sosial, siyasi və mədəni vəziyyətə qarşı narazılıqları sırasında milli məzəmənlər, xüsusişlər, "Azadlıq, Ədalət və Milli hökumət" şəhəri öne çəkilməkdədir və bu şəhərlər Azərbaycanda və azərbaycanlılar arasında xalq hərəkatının təşkilatlanması və planlaşdırılmasını şərtləndirir, onun hədəfini hamı üçün aydın edir. Bu isə Azərbaycan məsəlesi İranda həllinə diqqəti dəha çox artırır.

Problemin həlli üçün neinki daxildəki və hətta xaricdə yaşayan azərbaycanlıların, onları diaspor təşkilatlarının ideya-mənəvi və siyasi dəstəyini gücləndirir, ona istiqamət vermış olur.

SSRİ-nin dağılmasından və yeni suveren Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini bərpə etdiyindən sonra İranda Azərbaycan məsəlesi hər an gündəmədə olmuş, onun həlli yollar üzərində dənənmiş, müvafiq işlər görülmüşdür.

Təcavüzkar Ermənistan və silahlı erməni separatçıları tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağın və ona bitişik 7 rayonun 30 il müddətində işğal altında saxlanılması, bu zaman kesiyində İranın işğalçı Ermənistən dövlətini hər cəhətdən dəstekləməsi, ona yardım etməsi də İranda yaşayış soydaşlarımızın milli ruhuna, şüurunun inkişafına və güclənməsinə, islam rejimin pəhləvilərin varisi qismində həyata keçirdiyi fars şovinizmi siyasetinə qarşı mübarizə ruhunda formallaşmasına çox məsbət təsir göstərmişdir.

İRNA xəbər agentliyinin verdiyi rəsmi məlumatda görə, 44 günlük vətən müharibəsi ərəfəsində və onun başlangıcında İranın Nurdüz keçid məntəqəsindən Ermənistənə gedən maşınların miqdarı birdən-birə 77,8%, Rusiyadan (Əhəməli limani vasitəsilə) və Fransadan (Bəndərabəs limani vasitəsilə) göndərilən tranzit malların miqdarı isə 68% artmışdır. Bu malların Ermənistənə ötürülməsinə qarşı həmin nahiyyədə məskunlaşmış azərbaycanlılar ayaq qalxaraq maşınların kecidinə mane olmuş, yüklerin Ermənistənə ötürülməsinə qarşı kütłəvi etirazları bildirmişlər. Onların bu etirazları İranda yaşayış bütün azərbaycanlılar tərəfindən dəsteklənmişdir. Bununla da İranda azərbaycanlılar Azərbaycan Respublikasının işğal altında olan torpaqlarının azad edilməsi, ölkənin ərazi bütövüyünün bərpası uğrunda ədalətli mübarizəsinə dəstekləmiş oldular.

1978-1979-cu illər inqilabından bu günə kimi İranda azərbaycanlıların milli hüquqları (ana dilində təhsil almaq, milli ədəbiyyatın və mədəniyyətin inkişafını təmin etmək və s. hüquqlar) uğrunda mübarizəsi bir an belə dayanmamışdır. Belə ki, İran İslam Respublikasının 15 noyabr 1979-cu il tarixində təsdiq edilmiş Konstitusiyasının 15-ci maddəsinə görə, İranda yerli və etnik dillərin fars dililə yanaşı işlənməsinin, metbuat, kültəvi informasiya vasitələri və milli ədəbiyyatın məktəblərdə tədrisinin azad elan edilməsinə baxmayaq, bu günün özündə de İranın azərbaycanlı əhalisi üçün en böyük və başlıca problem yəni də ana dilində tədris müəssisələrinin olmamasıdır. Əsas Qanunun 15-ci maddəsi bu gün də İranda yerine yetirilmir.

Azərbaycan tərəfinin qələbəsi ilə nəticələnən 44 günlük II Qarabağ müharibəsindən sonra ermənipərest mövqə tutan İran iki ölkə arasında mövcud gərginliklərin aradan qaldırılması xidmət edən qarşılıqlı əməkdaşlıq imkanlarını dəyərləndirmədi və ya bunu istəmədi. Suveren Azərbay-

can Respublikasının hərbi-iqtisadi cəhətdən güclənmesi, Avropa, xüsusilə də Türk Dövlətləri Təşkilatına daxil olan dövlətlərlə inkişafda olan bərabərəhüquqlu əməkdaşlığı, dönya nüfuz sahibi olan dövlətlərlə bir sırada dayanması, Şimal-Cənub və Şərqi-Qərb döhləzlərində çox mühüm geosiyasi mövqeyə malik olmaqla regionun çox mühüm problemlərinin həllində söz sahibinə çevrilmesi kimi məsələlər qonşu İranı daha çox narahat edən məsələlər sırasında dayandı.

İran hakim dairələri Azərbaycan birliyindən, onun siyasi və iqtisadi qüdratindən, regionda eldə edəcəyi nüfuzdan, bəyənəkələq məqyasda təsirindən, onu müşayiət edən azərbaycanlıların, onları diaspor təşkilatlarının ideologiyasından qorxur. Ona görə də İran məlum 10 noyabr 2020-ci il anlaşmasının tərkib hissələrini təşkil edən məddətərin, o sərada Zəngəzur dəhlizinin açılmasını, Ermənistənla Azərbaycan arasında sərhədlerin müəyyənləşdirilməsini və beləliklə də regionun təhlükəsizliyini, sərhədlerin toxunulmazlığını təmin edəcək sülh müraciətinin imzalanmasını özü üçün "qırmızı xətt" hesab edir. Qonşu dövlət bütün mümkin vasitələrə bu sülhə qarşı çıxır, əngəl tərəfdər, Azərbaycan Respublikasının daxili işləri qarşılaşmaya, ölkənin daxilində dini-milli zəmində texribatlar törətməyə, qarşiduma yaratmağa çalışır.

Qarabağınqusçu toponomləri

Toponomlər torpağın kimlik sənədidir. Çünkü hər bir insan, hər bir xalq yurd saldıgı yerə dərhal ad qoyur. Bu adlar istisnásız olaraq xalqın öz dilindən götürülür. Həç bir xalq yad dillərdən söz alıb yer adları yaratır. Kəndimizin camaati yayağa köcüb üç ay Çanaqcida yaşayır. Bu dövr iyun, iyul, avqust aylarına düşür. Həmin vaxt kənddə əkinlər və biçənəklər qorunur.

Yaylaqdə isə əkin və biçənək yoxdur. Çanaqcidakı yurd adları burlardır: At Əsgərin yurd, Orucun yurd, İsmeyilin yurd, Zeynalın yurd, Moruxlunun yurd, Hasan Qaranın yurd, Kəsəmənlərin yurd ve s. Yurdalar ilk dəfə orda bine quran adamların adlarını daşıyır. Həmin kişilər çoxdan dünyadan köçüb, lakin o yerlərin adları xalqın yaddaşında yaşayır və dəyişmir. O kişilərdən sonra həmin yerlərə hər il onlara ailə coma qurub, yaylayib, ancaq xalq yurdaların adlarını nesildən-nəslə ötürə-ötürə yaddaşında yaşadır.

Kaş dünyanın e.e 4-cü, 3-cü, 2-ci minilliklərindəki toponomlər xəritəsini çəkmək mümkün olaydı. Bu, dünyanın etnik xəritəsi olardı və dövrün etnik mənzərəsini gözərlərimiz özündə güzgű kimi carşanlıdır.

Ayri-ayrı coğrafiyalarda rast gəlinən eyni adlı toponomlərə təsadüf kimi baxmaq olmaz. Toponomlər onları yaradan xalqın özüyle birlükde yayılır və yaşayır. Bu sözləri eyniyələr quşçu toponomləri haqqında söyləmək olar. Azərbaycanın quşçu toponomləri olmayan bölgəsi yoxdur.

Şuşada Aşağı Quşçular və Yuxarı Quşçular kəndləri var. Onları fərqləndirmək üçün Quşcu adının önüne Yuxarı və Aşağı sözləri qoşulub. Belə adlar Azərbaycanda yetərince çoxdur. Deməli, bu iki kəndin adı Quşcu etnoniminən və kəndlərin yerləşdiyi coğrafi vəziyyəti bildirmək üçün ona qoşulmuş Yuxarı və Aşağı sözlərindən yaranıb. Həri ki kənd dəğətəyi ərazidə yerləşir.

Anşanın (Elamin) paytaxtı Şuşa şəhəridir. Həmin Şuşa şəhərinin rayonlarından biri Kuşan adlanır. Quşcu adının Kuşan yazılısına bir çox qaynaqlarda rast gəlinir. Azərbaycanın Şuşa şəhərindəki iki kəndin Aşağı Quşçular və Yuxarı Quşçular adlanması və Anşanın (Elamin) paytaxtı Şuşa şəhəri və onun Kuşan/Quşcu rayonu. Adların bu qədər eyniliyi heç vaxt təsadüf ola bilmez. Bu eynilik Azərbaycanda və Anşanda (Elanda) Quşçuların yaşadığını təsdiq-ləyən yaxşı faktdır.

"Azərbaycan toponomlərinin ensiklopedik lügəti"ndə Şuşadakı Yuxarı Quşçular kəndinin camaatının Qazax mahalından köcüb gedikləri söylənib.

Cəbrayıllı rayonunda bir Quşçular kəndi var. Bu kənd dağ döşündə yerləşir. Şair dostum Əlirza Xələfli ilk dəfə təyinatla o kənde göndərilib və orada müəllim işləyib. Onun dediyinə görə, həmin kənddəki en böyük dərənin adı Quşçular dərəsidir. Bündan başqa, kəndin gur sulu bir bulağında da xalq, kənd camaati Quşçular bulağı deyir.

Cəbrayıldan Dağlıq Qarabağa gedən yoluñ belindən aşlığı dağın Güneyində bir Quşcu kəndi de var. Əlirza Xələfli deyir ki, bu kənddə qədim bir alban məbədi var idi. Ora heç vaxt ermənilər gəlmirdilər. Həmin kənddə yaşayışların böyük bir hissesi Cəbrayıllı rayonundakı Quşçular və Xələfli kəndlərinin camaatının Qazax mahalından köcüb gedikləri söylənib.

Cəbrayıllı rayonunda bir Quşçular kəndi var. Bu kənd dağ döşündə yerləşir. Şair dostum Əlirza Xələfli ilk dəfə təyinatla o kənde göndərilib və orada müəllim işləyib. Onun dediyinə görə, həmin kənddəki en böyük dərənin adı Quşçular dərəsidir. Bündan başqa, kəndin gur sulu bir bulağında da xalq, kənd camaati Quşçular bulağı deyir.

Quşçular kənddə bir yaşılı qadın yaşayındır. O, kəndin tək yerli, köklü

adamı olub. Deyirmiş ki, biz bu yerin köklü adamlarıyıq, erməni deyilik, alban türklərindən. İndi bizi zorla erməni adlandırlılar. Bizim ulu babalarımız danişirdilar ki, min illik tariximizi bilirik və özümüz də türkük. Bu kənddə bizim əcəddələrimiz min il bundan əvvəl yaşayıblar. O qadının dediyinə görə, ermənilərin Qarabağa köçürüldüyüնuñbabası görəməs.

Quşcu Kovsan Laçında dağdır. Kiçik Qafqaz dağlarında. Bu ad Quşcu etnonimindən və türk dillərində carçı, xəbərci, elçi anımlarında işlənmiş Kovsan sözündən yaranıb, açımı "quşçuların carçı, xəbərcisi, elçisi" deməkdir. "Azərbaycan toponomlərinin ensiklopedik lügəti"ndə Kovsan sözüne görə, bu topomin quşçuların bir tiresinin adını eks etdirdiyi göstərilib.

Laçında Quşcu yol ayrıci və Quşcu qalası dağları da var.

Quşçular dağı Xocavənddədir. Kiçik Qafqaz dağlarına aiddir.

Quşçəpe Füzulidə dağdır. Kəndənçənqaya Quruçayın arasındadır. Guya "burada çoxlu quşun olması ilə əlaqədar dağ bele adlandırılmışdır. Oronim quş və təpə komponentlərindən düzəlib". Oronimin quş və təpə sözlərindən düzəldiyini doğru düşünən müəllif onu quşun çoxluğuya bağlayanda yanlışlıq yol verib. Qarabağda Quşcu etnonimindən yaranmış toponomlərə çox rast gəlinməsi Quşçəpanın də onlara eyni köklü olduğunu göstərir. Bu daha doğru fikirdir. Çünkü Azərbaycanda quş olmayan təpə yoxdur. Elə təpələr var ki, orada quşların sayı Quşçəpe dağından da çoxdur. Adın quşların çoxluğuya bağlı yarandığı inandırıcı görünümür. Digər Quşcu dağları, Quşcu bulağı, Quşcu dərəsi, Quşcu yali və s. adlar da sonuncu fikri təsdiqləyir.

Quşçular Xocalı rayonunda çaydır. Qarqar çayının qoludur. Keçmişdə çayın yaxınlığında olmuş Quşçular kəndinin adı ilə adlandırılıb və ya eksinə. Toponomlərin yaranmasında hər iki hala rast gəlinir. Azərbaycanda bir-birinin yaxınlığında yerləşən eyni adlı çaylar və kəndlər çoxdur. Onların birinin adı digərindən götürülüb.

"Gəncə-Qarabağ əyalətinin müfəssəl dəftəri" 1727-ci ildə yazılb. Azərbaycan toponomlərinin öyrənilməsində dəyərli qaynaqlardan biridir. Dəyəri de başlıca olaraq ondadır ki, hemin qaynaqda bu gün adları bize belli olmayı və yalnız onda saxlanmış çoxlu yer adları var. Həmin kitabda Quşcu tayfasının adıyla bağlı bir neçə kənd və məzrə qeydə alınib.

"Müfəssəl dəftər"də Quşcu mərzəsi adlı daha bir topom var. Bu mərzənin Qarabağda olmaq ehtimalı çoxdur.

M.H.Vəlilinin "Azərbaycan" kitabında toponomlər, o cümlədən Quşcu tayfasının adı ilə bağlı olan yer adları var. Bunlar aşağıdakılardır:

1. Cavanşir qəzasında-Quşcu, Bilek Quşcu, Quşcu Təzəkənd;
2. Cəbrayıllı qəzasında-Quşlar;
3. Şuşa qəzasında-Quşlar və Quşuba.

M.H.Vəlili Bilek Quşcu kəndini Cavanşir qəzasında yerləşdirib. Əzəmet

Rüstəmov Balak kəndinin Zəngəzurda olduğunu yazır. Cavad Heyət Balak adı haqqında belə bir bilgi verir: "...516-ci ilde Savarların başbuğu Balak və ya Bilek Sasanilər ittifaq bağlayıb onların yardımına ilə bizanslara savaşdı. 520-ci ilde Balak öldü, xanımı Bügariq onun yerinde oturdu".

Ə.Rüstəmov Balak toponimi haqqında danişarkan türkoloq N.A.Baskakovun da Bilek/Balax sözünün Sabir xanlarından birinin adı olduğu fikrini xatırladır, onuna və Cavad Heyətə razılışlığını söyleyir. Bicə, Ə.Rüstəmovun haqqında danişdiği Balaq/Bilek kəndi M.H.Vəlilinin adını çəkdiyi Bilek Quşcu kəndidir. Onların Zəngəzurda yerləşməyi də bu fikri gücləndirir. M.H.Vəlili kitabını yazanda Zəngəzur Cavanşir qəzasının tərkibində olub.

M.H.Vəlilinin kitabındaki Bilek Quşcu, Quşcu Təzəkənd (Cavanşir qəzası), Quşlar və Quşoba (Şuşa qəzası) kəndlərinin adlarına digər qaynaqlarda rast gəlinmir. Onlar Şuşadakı Aşağı Quşcu və Yuxarı Quşcu kəndləri də deyil, çünki Quşlar və Quşoba kəndlərinin adları dəyişdirilmiş olsayıdı, rəsmi sənədlərde mütlaq görünməliydi. Ancaq sənədlərde belə bir bilgi yoxdur.

Nadir Məmmədovun "Azərbaycanın yer adları" əsəri də çox maraqlı kitablardan biridir. N.Məmmədov bu kitabı yazardan sözsüz ki, Quşcu toponomləri ilə də maraqlanıb. Onun kitabının bir dəyəri idə ondadır ki, kənd adaların başqa, əksər hallarda yazılı qaynaqlarda düşməyen xeyli sayda dağ, dərə, yol, əsir və s. kimi yer adlarını üzə çıxarıb. Sözsüz ki, onların arasında Quşcu toponomləri də var. Şamaxı və Daşkəsən rayonlarındakı Quşcu dağı, Laçın rayonundakı Quşcu ayrığı, Quşcu qalası dağı, Xocavənd rayonundakı Quşçular dağı, Gedəbəy rayonunun Göyəlli kənddəki Quşçunun yali və s. belə yer adlarındandır.

Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində bize bəlli olan Quşcu toponomləri aşağıdaqılardır:

Kəndlər

Quşcu kəndi-Laçın rayonu
Quşçular kəndi-Berdə rayonu
Aşağı Quşcu kəndi-Şuşa şəhəri
Yuxarı Quşcu kəndi-Şuşa şəhəri
Qişi kəndi-Qarabağda
Quşcu kəndi-Cəbrayıldı
Quşcu kəndi-Qarabağda

Tarixi qaynaqlardakı kəndlər

Quşcu kəndi-Cavanşir qəzası
Quşcu Balıq (Quşcu Bilek) kəndi-Cavanşir qəzası
Quşcu Təzəkənd kəndi-Cavanşir qəzası
Quşçubə kəndi-Şuşa qəzası
Quşlar kəndi-Şuşa qəzası
Quşlar kəndi-Cəbrayıldı qəzası
Quşcu Mərsəsi kəndi-Qarabağda

Dağlar

Quşcu Kovsan dağı-Laçın rayonu
Quşcu yol ayrıci dağı-Laçın rayonu
Quşcu qalası dağı-Laçın rayonu
Quşçular dağı-Xocavənd rayonu
Quşçəpe dağı-Füzuli rayonu

Bulaq, dərə, düz və s.

Quşçular bulağı- Cəbrayıldı
Quşcu dərəsi-Cəbrayıldı
Quşcu düzü- Cəbrayıldı
Quşçular çayı-Xocalı rayonu
Quşçular bulağı-Qarabağda
Quşçunun güneyi-Qarabağda

Sözsüz ki, bunlar Qarabağda olan Quşcu toponomlərinin hamısı deyil. Bu sahədə axtarışlarınız davam edir. Bu işdə bölgəni yaxşı təriyən ziyalılarının bizi böyük köməyi dəyə bilər. Azərbaycan dilçilərinin və toponomilərinin böyük əksəriyyəti Quşcu tayfasının Azərbaycanda çox qədimdən yaşadığını yazarlar. Ona görə Quşcu yer adlarının eyni etnonimindən yarandığı fikrindədirler.

**İslam SADIQ filologiya elmləri doktoru
Pərinaz SADIQLI tarix üzrə fəlsəfə doktoru**

"44 günlük mühəribənin zirvəsi Şuşa" mövzusunda elmi konfrans

Noyabrın 25-də AMEA-nın Naxçıvan Bölməsində "44 günlük mühəribənin zirvəsi Şuşa" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Konfrans giriş sözü ilə açan AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıllı Hacıyev 44 günlük Vətən mühəribəsində Şuşa zəfərinin mühümüyündən, şəhərin böyük strateji əhəmiyyətindən bahs edib. "Şuşa Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi, Şuşa Azərbaycanın incisidir", - deyən akademik Şuşanın tariximizde və günümzdə yerində danişib.

Bölmənin İncəsənet, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun baş direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyev konfransda "Xəlil paşa Naxçıvan və Zəngəzur uğrunda mübarizədə" mövzusunda məruzə edib. O, əvvəlcə XX əsrə tanılmış türk hərb xadimlərindən biri olan Xəlil paşa Kutun heyəti və fəaliyyəti barədə məlumat verib.

"Xəlil paşaın xatirələri tarixi mənbə səciyyəsi daşıyır və böyük elmi əhəmiyyətə malikdir", - deyən professor yazıçı Taylan Sorqunun "Xəlil paşa: İttihad və Tərəqqidən cümhuriyyətə bitməyən savaş" kitabı ilə tanışlığı, kitabda 1920-ci ilin Azərbaycanı haqqında yer alan məlumatların önemindən söz açıb. Alim kitabın ehtiva etdiyi faktların önemini nəzərə alaraq ixtisarla ana dilimizə tərcümə etdiyini və əsərin "Bitməyən savaş (xatirələr)" adı ilə neşr olduğunu diqqətə çatdırıb.

Məruzədə ermənilərin himayədarlarının dəstəyi ilə Naxçıvan və Zəngəzur ələ keçirmək cəhdlərindən, Cümhuriyyət hökumətinin Xəlil paşa-nın komandanlığında silahlı birlikləri bölgəyə göndərməsindən, düşmənin ağır möglübiyyətə uğradılmasından, sonradan Zəngəzurun Azərbaycandan qoparılmışından və başqa məsələlərdən bəhs olunub.

"Budağın xatirələri"ndə və mənim xatirələrimdə Şuşa, yaxud ədəbi xatirələrdən əbədi xatirələrlə" mövzusunda məruzə edən İncəsənet, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun icraçı direktoru, dosent Elxan Məmmədov Xalq yazıçısı Əli Vəliyevin "Budağın xatirələri" avtobiografik romanını bədnəm ermənilərin xalqımızın başına getirdiyi faciələrin bedii, tarixi salnaməsi, Zəngəzur toponomlərinin mükəmməl ensiklopediyası adlandırbı.

Daha sonra Şuşa sefəri ilə bağlı təessüratlarını dila getirən tədqiqatçı hazırladıq təqdimatda müellifi olduğu şəkilləri nümayiş etdirib. O, Şuşanın tarix-memarlıq abidəleri, erməni işğalçıları tərəfindən dağıdılmış memarlıq nümunələrinin əvvəlki və sonrakı görüntüləri, habelə hazırda aparılan yenidənqurma işlərinin konfrans iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb.

Institutun aparıcı elmi işçisi, dosent Zülfüyyə İsmayıllı konfransda "Şuşanın ədəbi mühiti" mövzusunda məruzə edib. Məruzeç Şuşa ədəbi mühiti M.P.Qaşif, Q.Zakir, B.Şakir, F.Köçəri, N.Vəzirov, Ə.Haqqverdiyev, Ə.Ağaoğlu, Y.V.Çəmənşəməli, Ü.Hacıbəyov, S.S.Axundov, S.Hacıbəyli və bu mühitin başqa nümayəndələrinin yaradıcılığı əsasında təhlil edib.

AMEA alımları Şuşada keçirilən beynəlxalq simpoziumda

"Miras" Mədəni İrsin Öyrənilməsinə Kömək İctimai Birliyinin təşkilatlığı ilə Şuşa şəhərində "Tarixi yerlər və abidələr" IV Beynəlxalq Şuşa Simpoziumu keçirilib. Simpoziumun açılışı və plenar iclası Şuşa şəhərində Bülbülin Ev-Muzeyində baş tutub.

MEK əməkdaşları beynəlxalq konfransda

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının (MEK) icraçı direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Şəhla Tahirqızı və Komplektləşdirmə şöbəsinin müdürü Gülnar Məmmədova Türkiyədə keçirilən "ANKOSLink 2022" beynəlxalq konfransında iştirak ediblər.

Konfransın dünyasının müxtəlif ölkələrindən 500-dən çox kitabxana-informasiya mütəxəssisi qatılıb. Tədbirin panel iclaslarında elm və təhsil resursları, verilənlər bazasının idarə edilməsi, qarşılıqlı birgə fəaliyyət, sünü intellektin kitabxana işinə tətbiqi və yeni tendensiyalar, informasiya eldə etməkdə davamlılıq, davamlı rəqəmsal mühafizə, kitabxana və nəşriyyat sahəsindəki yeniliklər, yeni texnoloji həllərin tətbiqi kimi məsələlər müzakirə olunub.

Konfransın çərçivəsində MEK əməkdaşlarının Akdeniz Universitetinin rektor müşaviri Cemil Tonbul, universitet kitabxanasının direktoru Mustafa Pamukçu və Antalya Azərbaycan Mədəniyyəti və Həmşəyi Təşkilatının sədri Ceyran Səttarova

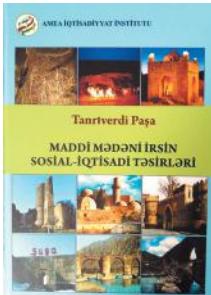
ile görüşü olub. Görüş zamanı universitetin kitabxanasına ekskursiya təşkil edilib və fəaliyyəti haqqında etraflı məlumat verilib, iki qurum arasında qarşılıqlı six əməkdaşlığın faydaları da müzakirə olunub. Dosent Ş.Tahirqızı Akdeniz Universitetinin kitabxanasının fonduna Azərbaycanın bədii ədəbiyyatını, eləcə də mədəniyyətini, tarixini eks etdirən dəyərli elmi nəşrlər təqdim edib.

MEK əməkdaşları, həmçinin Antalya Azərbaycan Mədəniyyət və Həmşəyi Dərnəyinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycanın görkəmli şairi Əhməd Cavadın 130 illik yubileyinə həsr olunmuş konfransda qatılıblar. Tədbirdə MEK-in hazırladığı Əhməd Cavadın həyat və fəaliyyətini eks etdirən geniş videoslayd təqdim edilib və Şəhla Tahirqızının çıxışı dinlənilib.

Türkiyə tərfdən isə tədbirdə Antalya Azərbaycan Mədəniyyət və Həmşəyi Dərnəyinin sədri Ceyran Səttarova, Türk Ocaqları Antalya şöbəsinin rehbəri Abdüləlah Uysal, şair Yusif Özcan, Akdeniz Universitetinin Fəlsəfə fakültəsinin professoru İsmayıllı Yakıt, mühəndis Hasan Sanar, sənətçi Vüsələ Qubadova, Elda Bağırova, Nurlana Seyidova və coxsayılı qonaqlar iştirak ediblər. Tədbir Əhməd Cavadın poeziyasından ədəbi kompozisiya ilə davam edib.

Sonda MEK-in icraçı direktoru, dosent Şəhla Tahirqızına Türk Ocaqları Antalya şöbəsinin və Antalya Azərbaycan Mədəniyyət və Həmşəyi Dərnəyinin təşkili təqdim edilib.

Maddi mədəni irsin sosial-iqtisadi təsirləri

AR Elm və Təhsil Nazirliyinin İqtisadiyyat İnstitutunun aparıcı elmi işçisi Tanrıverdi Paşanın "Maddi mədəni irsin sosial-iqtisadi təsirləri" kitabı çap olunub.

İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə çap edilən nəşrin elmi redaktoru i.e.d. Rəsmiyə Abdullayeva, rəyciləri i.e.d. Yaşar Məmmədov, i.ü.f.d., dosent Pərviz Həsənov və i.ü.f.d., dosent Sevda Vəliyevadır.

Monoqrafiyada mədəni irsin cəmiyyətin davamlı sosial-iqtisadi inkişafında rolü və potensial təsir sahələri açıqlanır, mədəni irsin qorunub saxlanılması, bərpası və ondan istifadəyə dövlət dəstəyinin və müdaxiləsinin zəruriyyəti əsaslandırılır.

Kitab elmi işçilər, mədəniyyət və mədəni irsin iqtisadiyyatı ilə məşğul olan mütəxəssislər, magistr və doktorantlar, ali məktəb müəllimləri və tələbələr üçün nəzərdə tutulub.

Azərbaycanda ekoloji göstəricilərin müqayisəli təhlilinə dair kitab

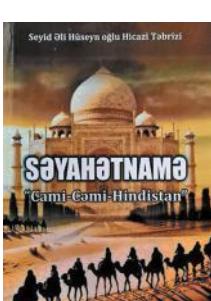
AR Elm və Təhsil Nazirliyi İqtisadiyyat İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru Səlizmovun "Azərbaycan Respublikasının ekoloji göstəricilərinin müqayisəli təhlili və qiymətləndirilməsi" adlı kitabı çap olunub.

İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə çap edilən nəşrin elmi redaktoru AMEA-nın müxbir üzvü Əli Nuriyev, rəyciləri professor Vahid Abbasov, iqtisad elmləri doktorları Yaşar Məmmədov və Seyfəddin Səməndərovdur.

Monoqrafiyada Azərbaycan Respublikasının ekoloji və ətraf mühit göstəriciləri sistemi Ekojoli Effektivlik indeksi və BMT Davamlı İnkışaf metodologiyasına əsasən araşdırılır, digər dövrlərlər müqayisə edilib, ekoloji göstəricilərin yaxşılaşdırılması üçün təklif və tövsiyələr irəli sürürlüb.

Monoqrafiya elmi işçilər, doktorantlar, ali məktəb müəllimləri, iqtisadiyyat və ətraf mühit sahəsində məşğul olan mütəxəssislər, tələbələr üçün nəzərdə tutulub.

"Səyahətnamə: Cami-cəmi-Hindistan" kitabı işıq üzü görüb

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə "Səyahətnamə: Cami-cəmi-Hindistan" kitabı işıq üzü görüb.

Kitabın müəllifi "Vüqarlı-mülk" təxəllüsü ilə məşhur olan Mirzə Seyid Əlixan Hicazi Təbrizi, müərcimi isə Axund Yusif Ziya Talibzadədir. Müəllif XIX əsrin sonlarında on ilə yaxın Hindistana sefər etmiş, ölkənin 25 vilayetini gəzərən müşahidə etdiyi yerləri, tarixi abidələri, Hind xalqının mərisətini, flora, faunasını, inanclarını, kənd təsərrüfatı və topominimləri haqqında qiymətli məlumat toplamışdır.

Əsərdə o, geddiyi ölkələrin iqtisadiyyatı və coğrafiyası haqqında geniş məlumat vermiş, bir coğrafiyasunən kimi gəzdiyi Hindistan əyalətlərinin önemli şəxsiyyətləri, hakimləri və alimləri ilə görüşməyə, adət-ənənələrinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuş kitabdan coğrafiyasunəslər, etnoqraflar, doktorat və magistrantlar faydalana bilərlər.

Yeni nəşrin baş elmi məsləhətçisi Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş direktoru, akademik Teymur Kərimli, transfoneliterasiya eden, lüğət və qeydlerin müəllifi, tərtib edib çapa hazırlayan institutun Fondlarının elmi uçotu və mühafizəsi şöbəsinin müdürü Sadiyə Xanlarova, elmi redaktor və "Ön söz"ün müəllifi isə institutun baş mühafizisi f.ü.f.d., dosent Səbinə Əhmədovadır.

Osmanlı inqilabı haqqında dəyərli nəşr

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə Cürci Zeydanın müəllifi olduğu "Osmanlı inqilabi" kitabı işıq üzü görüb.

Türkiyə inqilabının başlangıcından sonuna qədər mərhələni əhatə edən kitab seksən fəsilli tarixi, siyasi bir romandır. Əserin tərcüməsi XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş görkəmli Azərbaycan edib Əliabbas Müzəlib Mütəllibzadəyə aiddir.

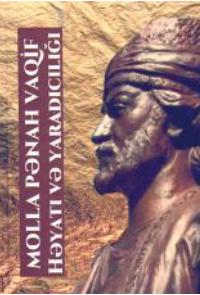
Yeni nəşrin elmi məsləhətçisi Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş direktoru, akademik Teymur Kərimli, metni transfoneliterasiya edib çapa hazırlayan, "Ön söz" və lüğətin müəllifi institutun baş mühafizi f.ü.f.d., dosent Səbinə Əhmədova, redaktor isə Hacı Mustafa Maiogludur.

Molla Pənah Vaqif. Həyatı və yaradıcılığı

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyat İstəfədən "Molla Pənah Vaqif. Həyatı və yaradıcılığı" monoqrafiyası çap olunub.

"Sənətkarın elmi pasto seriyası"nın 31-ci nöşri olan "Molla Pənah Vaqif. Həyatı və yaradıcılığı" kitabı Ədəbiyyat İstəfədən Elmi şurasının qərarı ilə nəşri edilib.

Layihənin müəllifi və "Molla Pənah Vaqif haqqında söz" başlıqlı "Ön söz"ün müəllifi AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli. Kitabın elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru Mahire Quliyeva, məsul redaktoru filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aygün Başğırovıdır.

Monoqrafiyada görkəmli Azərbaycan şairi, içtimai və dövlət xadimi Molla Pənah Vaqifin həyatı və yaradıcılığından bəsh olunur. Kitabda şairin Azərbaycan poeziyasındaki mövqeyi, yaradıcılığının müxtəlif aspektlərdən təhlili ilə yanaşı, ədəbi əsərinin nəşri və tədqiqi tarixi, ədəbiyyatda ədəbi obrayı da təqdim edilir.

Kitabda yeddi müəllifin on iki araşdırması yer alıb. 342 səhifəlik monoqrafiya "Elm və təhsil" nəşriyyatında çapdan çıxıb.

ELAN

"Gəncə tarixinin aktual problemləri" mövzusunda respublika elmi konfransı keçiriləcək

2022-ci ilin dekabr ayında "Gəncə tarixinin aktual problemləri" mövzusunda respublika elmi konfransı keçiriləcəkdir.

Marağın şəxsləri konfransda iştirak etməyə davət edirik. Konfransın programında aşağıdakı istiqamətlər üzrə məruzələrin dinlənilmesi nəzərdə tutulur.

ELMI İSTİQAMƏTLƏR:

1. Gəncə şəhəri qədim və antik dövrlərdə.
2. Orta əsrlərdə Gəncə şəhərinin inkişafı.
3. Dövlətçilik tariximizdə Gəncənin yeri.
4. Müasir dövrde Gəncə şəhərinin inkişafı.

Tezislərin tərtibatına dair tələblər:

Konfransın resmi dili: Azərbaycan, rus və ingilis.

Materialar konfrasın elmi istiqamətlərinə uyğun olaraq tərtib ediləlidir. Həcmi 3-7 səhifə, Times New Roman 12 şriftle, 1 interval, soldan-30 mm, sağdan-20 mm, yuxarıdan-2 mm, aşağıdan-20 mm. Mətn sətirdən sətər keçirilmədən yığılmalı, metr daxiliində olan şəkil, qrafik, cədvəllerin parametri sol və sağ kənardan 30 mm olmalıdır.

Məruzinin adı böyük hərflərlə, qalın, şrift-12

Müelliflərin adları -adi hərflərlə, qalın, şrift-12

Elm (tehsil) müəssisəsinin adı -adi hərflərlə, kursiv, şrift-12

Məruzeçinin e-mail ünvanı-şrift-12

Ədəbiyyatda istinadlar metnindən kvadrat mətrizədə veriləlidir.

Istifadə olunmuş ədəbiyyatların siyahısı əlifba ardıcılığı ilə göstəriləlidir.

Məruzeçinin adının altından xətt çəkilməlidir.

Məruzələr elektron variantında təqdim olunmalıdır. Materiallər müşayiət məktubu ilə birləşdə AMEA Gəncə Bölümənin e-mail: el-hasanov@mail.ru ünvanına göndərilməlidir.

Tezislərin son göndərilmə tarixi: 20 dekabr 2022-ci il

Təqdim olunan məruzələr tələblərə cavab vermədiyi halda, konfransın programına daxil edilməyəcək.

Məruzələrin məzmununa və təqdim edilən nəticələrə görə məsuliyyəti müəlliflərin özü daşıyır.

Ünvan: AZ 2000, Heydər Əliyev prospekti 419.

AMEA Gəncə Bölüməsi.

Suallarınızla bağlı bu ünvana müraciət edə bilərsiniz:

Telefon: (+99455) 257-22-56

MÜSABİQE

Akademik Ə.M.Quliyev adına Aşqarlar Kimyası Institutu

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi akademik Ə.M.Quliyev adına Aşqarlar Kimyası Institutu vəkant olan aşağıdakı vəzifələrin tutulması üçün müsabiqə elan edir:

"Yanacaq kompozisiyaları" laboratoriyası üzrə:

aparıcı elmi işçi - 1 yer;

"Sürtük kompozisiyaları" laboratoriyası üzrə:

böyük elmi işçi - 1 yer;

"Triboloji xassələrə malik üzvi birləşmələr" laboratoriyası üzrə:

kiçik elmi işçi - 1 yer.

Sənədlər müsabiqənin tələblərinə uyğun olaraq elan dərəcə edilən gündən 1 ay müddətinə aşağıdakı ünvanla təqdim edilməlidir.

Ünvan: AZ 1029, Bakı şəhəri,

Böyükşor şəhəsi, 2062-ci məhəllə.

Telefon: 514-96-12

Yer kürəsində indiyədək rast gəlinməyən minerallar aşkar olunub

2020-ci ildə Somalidə tapılmış 17 ton çəkiyə malik El-Əli meteoritindən götürülmüş 70 qramlıq bir hissənin daxilində iki tamamilə yeni mineral aşkar edilib.

Alımlar mineralları eləlit və elkinstantonit adlanı

Актуальная проблематика

Особое внимание необходимо уделить подготовке кадров, способных внести свой вклад в развитие нашей страны

Массовые протесты и демонстрации против экономической, социальной, политической и культурной ситуации в Иране, начавшиеся в сентябре 2022 года в знак протеста против убийства 22-летней Махсы Амини стали новым этапом протестов, информация о которых проочно заняла в последние месяцы свое место на лентах новостных агентств.

Учитывая, что в отношении тюрков в Иране чрезвычайно ограничена их способность использовать свой потенциал и ресурсы, президент НАНА академик Иса Габиббейли выступил в азербайджанских СМИ с комментариями по этому вопросу. По мнению главы Академии наук, которое он изложил в своей статье на сайте НАНА, с древнейших времен в государстве под названием Иран правила такие азербайджано-турецкие династии, как Сельджуки, Хорезмиши, Газневиды, Атабеки, Агтоюнлу, Гарагоюнлу, Тимуриды, Сефевиды, Афшары, Каджары.

Нарушая права человека

Персидские шовинисты захватывали власть в Иране в отдельные периоды, и в частности в XX веке. На протяжении веков языком общения в Иране был не персидский, а азербайджано-турецкий язык. "И сейчас в крупных городах представители разных национальностей используют азербайджанский язык, чтобы общаться друг с другом. Однако, как справедливо заметил Президент Ильхам Алиев, азербайджанский язык намеренно низведен до уровня бытового языка, в школах Ирана его не преподают. Поскольку в азербайджанский язык, который является родным языком наших соотечественников, проживающих в Южном Азербайджане, было искусст-

венно введено большое количество арабо-персидских слов, чуждых выражений, грамматический строй, это серьезно повлияло на художественный стиль и разговорные особенности азербайджанского языка. Посыгательство иранского режима на азербайджанский язык поставило под угрозу сохранение языка проживающих там азербайджанцев. В связи с этим необходимо преподавание азербайджанского языка на постоянной основе в средних и высших школах Ирана", - заявил академик Габиббейли, который также отметил, что Исламская Республика Иран, которая открывает школы, газеты радио и церкви для небольшого числа армян, должна признать право миллионов азербайджанцев учиться на родном языке. "Лишние более 35 миллионов проживающих в Иране азербайджанцев права учиться на родном языке полностью противоречит правам человека и гуманности в целом и является неприемлемым. Права азербайджанцев в Иране должны быть восстановлены", - резюмировал руководитель главного научного ведомства страны.

Интегрироваться в мировую науку

Среди других масштабных мероприятий, в которых глава НАНА принимал участие, его встреча с председателем Совета молодых ученых и специалистов Академии доктором философии по химии Эльмиром Бабаевым, во время которой академик Габиббейли обратил внимание на важность реализации ряда мер в целях повышения эффективности научно-исследовательской работы молодых ученых и специалистов, вынесенных на обсуждение заседания, во время которого состоялось широкое обсуждение проблем молодых ученых, работающих в НАНА.

К примеру, академик Иса Габиббейли, давший соответствующие поручения по увеличению периодичности журнала "Молодой исследователь", издаваемого при содействии Совета молодых ученых и специалистов НАНА, и изданию со следующего года четырех номеров на азербайджанском языке, а одного номера - на английском, указал на важность оказания соответствующей поддержки развитию научного творчества молодых ученых.

Касаясь роли молодых исследователей в интеграции азербайджанской науки в мировую науку и расширении связей НАНА с ведущими мировыми научными центрами, глава НАНА сказал, что особое внимание необходимо уделить подготовке высококвалифицированных кадров, способных внести свой вклад в развитие нашей страны. Подчеркнув важность исследований молодых ученых, работающих в Академии, а также в научно-исследовательских учреждениях зарубежных стран, он подчеркнул, что в этом направлении уже реализован ряд важных мер. Одна из них - необходимость уделить особое внимание изучению молодыми специалистами английского языка с тем, чтобы привлечь к этому процессу как можно больше молодых ученых.

В рамках Стратегии образования

Кроме того, академик Иса Габиббейли рассказал об обязанностях молодых ученых в донесении до международного сообщества истин об Азербайджане и в воспитании нового поколения в свете патриотической, азербайджанской идеологии и призвал молодых ученых быть активными в реализации задач, установленных Президентом Ильхамом Алиевым для азербайджанской науки.

Выступивший затем председатель Совета молодых ученых и специалистов НАНА доктор философии по химии Эльмир Бабаев выразил признательность академику Исе Габиббейли за оказанное внимание и заботу. Он сообщил, что молодыми учеными был реализован ряд практических мер по интеграции азербайджанской науки в мировую науку и продвижения полученных научных результатов в международном масштабе, молодые специалисты Академии активно участвуют в международных конференциях и устанавливают широкие связи со своими зарубежными коллегами. "Направленные руководством НАНА молодые ученые в научные центры зарубежных стран на стажировку внесут важный вклад в развитие азербайджанской науки и процесс подготовки высококвалифицированных кадров в нашей республике", - заявил Эльмир Бабаев и отметил, что под руководством Президента Ильхама Алиева молодые ученые НАНА поддерживают широкомасштабные строительные работы, проводимые в нашей стране, особенно в Карабахе и Восточном Зангезуре, и играют активную роль в донесении до мирового информационного пространства правду и объективную позицию нашей страны.

Как известно, науке и образованию в нашей стране всегда уделялось особое внимание, большое значение придавалось развитию этих областей, подготовке высококвалифицированных кадров. В Государственной стратегии развития образования в Азербайджанской Республике важной задачей является повышение интереса молодежи к науке. Согласно стратегии, в нашей стране реализуется ряд проектов в направлении развития потенциала талантливых студентов. Исходя из этого, для студентов и преподавателей организуются экскурсии в академические институты и лаборатории Министерства науки и образования.

В единстве
идеологии и науки

стр. 10 ⇨

Рассказать
миру правду

стр. 10 ⇨

Через призму
родного языка

стр. 11 ⇨

Радиация,
которая
всегда с нами

стр. 12 ⇨

В единстве идеологии и науки

Программа действий партии "Ени Азербайджан" создала цивилизованный пример того, как идеология имеет национальную силу

Процесс осмыслиения новых реалий в единстве идеологии и науки особенно актуален в год 30-летия партии "Ени Азербайджан". Это связано с тем, что полное единство прогрессивных идей, почерпнувших силу из идей великого лидера Гейдара Алиева и приведших Азербайджан к победам, с мудрой политикой и лидерскими способностями Президента Ильхама Алиева утвердились как важное направление политической науки.

Обстоятельства создания партии "Ени Азербайджан" в 1992 году, современная политическая ситуация и результаты спасательной миссии великого лидера Гейдара Алиева полностью обогатили понятие стратега в политических теориях. В своей философии он привнес новые научные оттенки в силу идей, основанных на мире и стабильности, развитии и прогрессе.

Прежде всего надо сказать, что правильная цель с точки зрения прогресса и национального интереса в идеях, выдвинутых партией "Ени Азербайджан", была поставлена одновременно с ее созданием. Была разработана совершенная программа сильного государства. Этот процесс сам по себе показал, что он способен решить необходимость определения роли партии

"Ени Азербайджан" во взаимодействии демократических принципов и законодательной базы с национальной идеологией как исторической задачей.

Кроме того, воля политического лидера определяла стратегический путь власти одновременно со временем политических идей. Результаты показали, что 30-летняя стратегия полностью себя оправдала, ведь программа ставила перед собой задачу осмыслиения результатов того стратегического пути в новых реалиях - с масштабом достигнутых целей. Суть этого направления состоит в том, чтобы наглядно показать научную основу того, как идеология имеет национальную силу, если смотреть с высоты сегодняшнего дня.

Итак, если партия "Ени Азербайджан" родилась из потребности

свести воедино политическую организацию и легитимную политическую силу, то можно сказать, что в то время ее программа и изложенные в ней принципы фактически создавали прочный фундамент для теоретической базы принципов будущей государственности. Потому что идеальной линией партии была харизма сильного политического лидера и формирование вокруг него социальной базы интеллектуалов, выражающих национальные устремления. В этом был гений Гейдара Алиева.

Следующий этап - эпоха идей Гейдара Алиева в государственности с конкретными показателями как период, когда все прогрессивные идеи и цели становятся безальтернативными перед ролью политического авангарда во имя национального спасения и сильной государственности. Этот период становится историческим с созданием сильной стратегической и национальной хроники Победы, которая выражает волю Президента Ильхама Алиева вместе с философией мудрости, и включает в себя совершенное и практическое применение идеи политического лидера о сильном государстве. Поэтому лозунг о том, что партия "Ени Азербайджан" - это партия вчерашнего, сегодняшнего и будущего, является реальностью, доказанной глубоко научным содержанием.

Сиян ГАСАНОВ,
председатель территориальной
партийной организации
Института философии и
социологии НАНА Ясамальского
района Баку

Великолепная коллекция подвигов

Книги о наших шехидах учат молодежь патриотизму

В Бакинском государственном профессионально-образовательном центре туризма и социальных услуг состоялась презентация книги "Qisas 44", посвященной памяти шехида майора Вюсала Велиева. В мероприятии приняли участие депутаты, представители ряда общественных организаций, ученые, представители интеллигенции, общественные деятели, семьи шехидов, ветеранов и участников войны, военнослужащие, однокурсники и курсанты, а также члены семьи шехида.

Выступивший на мероприятии председатель Свободного профсоюза НАНА доктор юридических наук Габиль Гурбанов отметил, что наш народ дорожит памятью наших шехидов, павших за свободу и независимость нашей страны, а наше государство всегда уделяет внимание и заботу семьям шехидов. Говоря о работах по увековечению имени наших павших воинов, профессор Гурбанов подчеркнул, что создание книги "Qisas 44" также является частью работ, проделанных в этом направлении, а Алош Велиев, брат шехида майора Вюсала Велиева, является ведущим научным сотрудником Института фольклора НАНА.

Более того - упоминаемая книга была издана при финансовой поддержке Свободного профсоюза НАНА. В издании повествуется о жизненном и боевом пути майора Вюсала Велиева, в ее также включены воспоминания членов семьи шехида, соратников, написанные о нем стихи, статьи, поэмы и тексты песен.

Выступавшие на мероприятии говорили о важности этой книги и

отмечали, что это великолепная коллекция героических подвигов, знакомящая с нашими героями молодежь и будущие поколения.

На церемонии вручения выступили члены семьи шехида, которые поделились своими воспоминаниями о Вюсале Велиеве и рассказали о его почетном жизненном пути.

Отметим, что Вюсал Велиев родился 15 июля 1988 года в селе Диша Шарурского района. В 1994-2002 годах учился в средней школе села, а в 2002-2005 годах - в Военном лицее. В 2005-2009 годах получил высшее военное образование в Азербайджанском высшем военном училище имени Гейдара Алиева. С 2009 года проходил службу в Бейлаганском районе в воинском звании лейтенанта.

Был командиром противотанкового и мотострелкового взвода, командиром штабного дивизиона мотострелкового батальона, истребительно-противотанкового дивизиона, начальником штаба мотострелкового батальона, заместителем командира батальона в Бейлагане, Физули, Агдаме, Тертере, Товузе,

Газахе, Гейгеле-Мурвадаге, дослужившись до воинского звания майора.

За время службы майор Вюсал Велиев был награжден "Юбилейной медалью 95-летия (1928-2013 гг.) Вооруженных Сил Азербайджанской Республики", "Юбилейной медалью 100-летия (1918-2018 гг.) Азербайджанской армии", медалью "За 10 лет безупречной службы".

Во время Отечественной войны боевые действия майор начал в направлении Мурвадаг-Кяльбаджар и с боями дошел до города Шуша, где и вознесся на саму высокую вершину - вершину шехидства. Это случилось 9 ноября, на следующий день после взятия города.

Здесь было проявлено мужество и героизм, за то, что с честью выполнил свои обязанности при выполнении всех боевых задач, возложенных на него. Распоряжением Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева боевой офицер награжден орденом "Флаг Азербайджана" и медалями "За Родину", "За освобождение Кяльбаджара" и "За отвагу" (посмертно).

Рассказать миру правду

Культурное наследие города Шуша - это предмет исследований не только отечественных ученых, но и зарубежных

Организатором IV Международного Шушинского симпозиума "Исторические места и памятники", который в рамках проекта "Исследование и пропаганда историко-культурного наследия города Шуша" состоялся в культурной столице нашей страны, стало Общественное объединение содействия изучению культурного наследия "Мирас" ("Наследие").

В работе симпозиума приняли участие официальные лица Управления Государственного заповедника города Шуша и Дома-музея Бюльбюля в Шуше, сотрудники институтов Национальной академии наук - архитектуры и искусств, археологии, этнографии и антропологии, философии и социологии, литературы, рукописей, истории, национальных музеев истории Азербайджана и азербайджанской литературы имени Низами Гянджеви, Мемориального музея Бюльбюля Министерства

культуры, Управления государственного историко-архитектурного заповедника "Ичеришехер", представители Союза художников, а также высших учебных заведений - БГУ, Азербайджанского государственного педагогического, технического, экономического университетов, Сумгайытского и Гянджинского госуниверситетов, Азербайджанского государственного университета культуры и искусств, университетов туризма и менеджмента, архитектуры и строительства Министерства науки и образования Азербайджана.

Шуша - в YouTube и на Facebook

Наряду с учреждениями и организациями Азербайджана, на симпозиуме были представлены и зарубежные структуры - организация YOCOSCU (Участие молодежи в сохранении культурного наследия) и Миланский университет (Италия), а также университеты Амасья и Мехмета Акифа Эрсоя (Турция), Дагестанский филиал Российского государственного педагогического университета имени А.И.Герцена и т.д.

Ученые выступили на симпозиуме с докладами, посвященными изучению и популяризации богатого культурного наследия города Шуша. Темы докладов охватывали такие вопросы, как исторические места и памятники культурного наследия города, археологические исследования, проблемы охраны окружающей среды, обобществление культурного наследия, традиционный образ жизни, а также ущерб, нанесенный культурному наследию в период оккупации, восстановление памятников истории и культуры в послевоенный период.

Во время посещения участниками симпозиума города Шуша видеоролики с их выступлениями транслировались на Youtube-канале и странице "Мирас" в Facebook, трансляции продолжаются и в настоящее время. По мнению экспертов, эта инициатива придала мероприятию особую тональность, так как сыграет большую роль в доведении исследуемых вопросов до широких масс и научной общественности как Азербайджана, так и других стран мира, ведь культурное наследие города Шуша является предметом исследований не только отечественных ученых, но и зарубежных специалистов.

Работы - непочатый край

Сданный в эксплуатацию после реставрации Музейно-мавзолейный комплекс Моллы Панаха Вагифа, продолжающиеся в настоящее время восстановительные работы в Верхней мечети Гевхар-Ага, вернувшись на Родину расстрелянные бюсты, величественная Шушинская крепость (Крепостные стены) и развевающийся азербайджанский триколор - все это наглядный знак, вселяющий несокрушимую веру в то, что мы постепенно, шаг за шагом возвращаем все освобожденные от оккупации территории, все наши города и села.

Увиденные нами Двухэтажный караван-сарай, Нижняя мечеть Гевхар-Ага, руины Караван-сарай братьев Сафаровых, дома Хуршидбану Наташан и десятки других разрушенных памятников и зданий скоро будут восстановлены, люди вернутся в родные края, сюда заново вернется жизнь.

И в этой созидающей работе чрезвычайно важны усилия всего общества - и ученых, и специалистов, занятых в соответствующих сферах. Проведение археологических раскопок, прочтение древних надписей, изучение этих улиц шаг за шагом, выявление скрывающейся под каждым камнем истории, изучение неизвестных вопросов, связанных с памятниками истории и культуры, научно-обоснованное проведение работ по реставрации и консервации и реализация других мероприятий - это лишь незначительный перечень того, что предстоит сделать нам.

Назмин ДЖАФАРОВА,
доктор философии по искусствоведению

Через призму родного языка

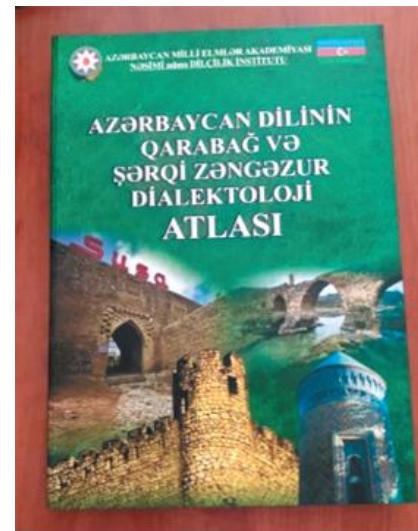
Новый диалектологический атлас дополнил ландшафт местных говоров

Несмотря на относительно небольшую территорию, Азербайджан отличается богатством диалектов. Как государство он занимает 112-е место в мире по размерам, но по сравнению с Болгарией, которая в этом рейтинге опережает его всего на несколько мест, он значительно превосходит по количеству своих диалектов, число которых, по разным классификациям, насчитывает от 40 до 50 региональных говоров.

Систематическое описание этого диалектного многообразия - довольно сложный процесс, требующий времени и усилий не одного поколения исследователей. Начало было положено еще в 1839 году, когда профессор Мирза Казем-Бек (1802-1870) опубликовал свою "Общую грамматику турецко-татарского языка", в которой в сравнительной форме рассмотрел основные азербайджанские наречия. Однако должно было пройти еще 85 лет, прежде чем появилась первая "Инструкция и программа по сбору материалов, необходимых для составления тюркских говоров Азербайджана", составленная в 1924 году профессором Николаем Ивановичем Ашмаринным (1870-1933).

Впечатляет точностью обработки

Особый интерес представляет монография "Le Dialecte et le folk-lore du Karabagh (Azerbaïdjan du Caucase)", изданная на французском языке в 1933 году азербайджанским публицистом и политическим эмигрантом во Франции Джейхуном Гаджибейли (1891-1962). Изучение местных диалектов, естественно, попало в компетенцию Азербайджанского филиала Академии наук тогдашнего СССР, созданного в 1935 году. С момента его преобразования в 1945 году в Национальную академию наук Азербайджана был создан Институт языкоznания, в котором был открыт специальный отдел диалектологии, занимающийся изучением и систематизацией диалектов и говоров азербайджанского языкового пространства и изданием диалектологических атласов.

Началом же современной азербайджанской лингвистической географии можно считать созданную в 50-х годах XX века программу поэтапного диалектологического картографирования азербайджанского языка. В 1964 году был издан однотомный "Диалектологический словарь азербайджанского языка", в 1990 году - "Диалектологический атлас азербайджанского языка", включающий описание нескольких сотен (409) населенных пунктов, а в 2014 году появился "Атлас диалектов азербайджанского языка", описывающий диалекты азербайджанского языкового пространства. В кратком историческом обзоре показан сложный и трудный путь, пройденный азербайджанской диалектологией, и обозначены задачи, стоящие перед современными картографами региональных изоглосс.

На этом фоне вновь появившийся четырехязычный "Карабахский и Восточно-Зангезурский диалектологический атлас азербайджанского языка" является еще одним доказательством серьезности и углубленного исследования азербайджанских диалектографов, дополняющих своим ценным монографическим трудом еще одно белое пятно в ландшафте местных говоров. Издание впечатляет своим объемом и размахом, а также точностью обработки богатого фактологического материала, собранного в результате много-

численных полевых исследований и диалектологических экспедиций.

Диалектология с соответствующими элементами

Атлас издан по решению Ученого совета Института языкоznания им. Насими Национальной академии наук Азербайджана от 08.04.2022, и подобный вид исследования по указанным азербайджанским диалектам до сих пор не имеет аналога. В состав редколлегии входят академики Иса Габибейли, Кямал Абдула, Теймур Керимли, Мухсун Нагисойлу, Низами Джабаров и профессоры Надир Мамедли (главный редактор), Газанфар Кязымов, Керим Шукюров, руководителем группы по созданию диалектологического атласа является доцент Кифаят Имамгулиева, а рецензентом - доцент Баба Магеррамли. Авторами и составителями отдельных частей этого серьезного диалектологического труда являются Кифаят Имамгулиева (предисловие, фонетика и диалектологические карты), Магеррам Мамедов (морфология, существительное, карты), Кюбра Гулиева (морфология, прилагательное, числительное, местоимение, наречие, карты), Гюльсия Гамбарова (морфология, глагол, служебные части речи, карты), Сакина Шарифова (синтаксис, карты), Гюнтер-кин Бинатова (лексика, карты). Перевод с азербайджанского языка на турецкий сделан доцентом Кюброй Гулиевой, а на английский и русский языки - доцентом Гюльшан Ахундовой.

Атлас начинается с вводного исследования, посвященного истории азербайджанского народа через призму его родного языка, после чего излагается основной диалектологический материал с соответствующими элементами, вытекающими из характера исследовательской работы коллектива, создавшего этот всеобъемлющий диалектологический атлас Карабахского и Восточно-Зангезурского языкового ареала.

(продолжение на стр. 12)

Неравенство и устойчивость

Масштабный библиотечный форум собрал в Турции более пятисот специалистов

В турецкой Анталье завершилась международная конференция "Неравенство и устойчивость в получении информации", организованная Консорциумом библиотек университетов Анатолии (ANKOS). В мероприятии приняли участие руководители более 500 библиотек и консорциумов, библиотечно-информационные специалисты около 200 университетов мира и более 60 компаний.

Участники библиотечного форума обсуждали электронные услуги, открытые базы данных, устойчивость в получении информации, устойчивое цифровое хранение, научные и образовательные ресурсы, управление базами данных, применение искусственного интеллекта в библиотечной работе, подписка на международные издательства и другие вопросы.

На конференции состоялись встречи представителей 10 библиотек, входящих в состав Az.KIK, с организаторами ANKOSlink и представителями известных издательств по Турции. На различных панелях были заслушаны презентации издательств EBSCO,

IEEE, larivate Analytics, Wiley, Wolters Kluwer, Gemini.

Библиотеки нашей страны были представлены действующим в БГУ Азербайджанским библиотечно-информационным консорциумом (Az.KIK), а также исполнительным директором Центральной научной библиотеки (ЦНБ) НАНА доцентом Шахлой Таиргызы и заведующей библиотечным отделом каталогизации Гюльнар Мамедовой.

В рамках визита сотрудники ЦНБ встретились с советником ректора Университета Акдениз Джемилем Тонбулом, директором университетс-

кой библиотеки Мустафой Памукчу и председателем Азербайджанской организации культуры и солидарности Анатолии Джейран Саттаровой. В ходе встречи была организована экскурсия по библиотеке университета и дана подробная информация о ее деятельности, а также обсуждены преимущества взаимного тесного сотрудничества двух учреждений.

Доцент Шахлой Таиргызы передала фондну библиотеки Университета Акдениз ценные научные издания, отражающие художественную литературу Азербайджана, а также культуру и историю.

Задача важная - прирост рабочей силы

Согласно экономическому прогнозу реинтеграции, Карабахский регион развивается стабильно и динамично

Недавно из научной командировки в Бардинский и Тертерский районы вернулись сотрудники Института географии Министерства науки и образования Ниджат Имамвердиев и Тураг Байрамов. Ученые исследовали современное территориальное устройство и перспективы развития экономических сфер Карабахского экономического района.

Первым делом специалисты исследовали экономико-географические проблемы территориальной организации хозяйств с учетом экономических районов Карабахского экономического района и особенностей хозяйственного освоения. Для этого им было необходимо оценить геополитическое положение региона и природно-ресурсный потенциал с экономической точки зрения, обосновать научно-теоретический подход к территориальной организации производства на освобожденных от оккупации территориях, а также современное состояние территориальной организации сельского хозяйства, роль аграрной отрасли в производстве продуктов питания и т.д.

Основа экономики - сельское хозяйство

Начальный пункт пребывания ученых-географов - Тертерский район с населением 102 500 тыс. человек. Основные отрасли экономики - хлопководство, животноводство, зерноводство. В 2020 году, - поясняет Ниджат Имамвердиев, - среднемесячная зарплата тертерцев, занятых в промышленности, увеличилась, по сравнению с предыдущим годом, на 5,4 процента и составила до 508,5 манатов. В целом же за последние пять она увеличилась на 42,0 процента".

Основой экономики района является сельское хозяйство, в число приоритетных направлений которого входят растениеводство и животноводство: за счет аграрного сектора формируется порядка 41,1 процента всей продукции района. Это не могло не отразиться и на стоимости всей сельхозпродукции - она снизилась на 3,9 процента.

Стабильно и динамично продолжает развиваться и товарный рынок, то есть торговля. Что касается Бардинского района с населением 152 700 человек, то и здесь основная часть также занята в аграрном секторе, остальные - на хлопчатобумажных комбинатах, молокоперерабатывающем заводе, швейной фабрике и в других сферах производства, торговли, общественного питания и бытового обслуживания.

Благодаря богатым ресурсам

Относительно экономического прогноза реинтеграции Карабаха - одной из важных целей региона после деоккупации является, по мнению специалистов, прирост населения в этом регионе - особенно трудоспособного. "Государством в регионе создаются всевозможные условия для более эффективного использования не только природных ресурсов, но и человеческого капитала, а проведенные нами исследования свидетельствуют, что реинтеграция Карабаха сыграет важную роль в экономическом росте страны в будущем".

Отметив, что расчеты Центра анализа и коммуникации экономических реформ показывают, что в результате реинтеграции Карабаха ВВП вырастет на 3% - в том числе, сельское хозяйство - на 10,4%, горнодобывающая и перерабатывающая промышленность - на 5,3% и 4,3% соответственно, туризм - на 5,5%, транспортные услуги - на 4,9%. Кроме того, расчеты показывают, что открытие региональных коммуникаций может увеличить ВВП Азербайджана на 1,2%.

Рекомендации ученых - в помощь хозяйствам

Большое значение для Карабахского экономического региона с благоприятными природно-климатическими условиями имеет на современном этапе изучение с экономико-географической точки зрения реконструкции и восстановления сельскохозяйственных угодий и эффективной территориальной организации устойчивого развития. Именно поэтому ученые задались целью исследовать современную территориальную организацию и перспективы развития района.

Поэтому с самого начала были определены теоретико-методологические основы изучения территориальной организации производства в регионе, состояние государственной поддержки развития отраслей экономики, эффективность дотаций и финансовых ресурсов, направляемых в эту сферу, оценены и определены основные проблемы, современное состояние и перспективы развития горнодобывающей отрасли.

И, конечно, совсем не лишними были для производственников региона рекомендации ученых по повышению производительности труда, улучшению количественных и качественных показателей, усилению конкурентоспособности вновь создаваемых производственных направлений.

Галия ЗИСКИНД

Через призму родного языка

Новый диалектологический атлас дополнил ландшафт местных говоров

(начало на стр. 11)

В основной части книги также содержится перечень населенных пунктов, где был собран диалектологический материал, и коды карт с указанием их местонахождения, список использованных сокращений, программа исследования, описание, диалектологическая картина Карабахского и Восточно-Зангезурского языкового ареала, где целенаправленно собирался конкретный полевой материал для построения диалектологического корпуса, диалектологические карты, список информантов по месту их проживания, фотоархив деятельности членов исследовательской группы, фотоматериалы отдельных информантов и иллюстративные документы, связанные с историей, природой и этнографией посещенных и обследованных районов.

В атласе систематизировано 692 пункта из примерно тысячи населенных пунктов, расположенных в рассматриваемых языковых ареалах, в которых говорят на карабахском диалекте и восточно-зангезурских говорах.

Развивая тюркологию в мировом масштабе

Собранный материал разделен на 278 карт, включающих диалектологические экспликативные комментарии и компакт-диск с отдельными изоглоссами. Диалектологический атлас является ценным пособием не только для изучения истории азербайджанского языка, но и для изучения динамики диахронического развития пратюркского языка.

Фонетические особенности изучаемых диалектов и говоров отражены с помощью первых 69 карт, окрашенных в синий цвет, грамматика (морфология и синтаксис) освещена 141 картой, окрашенными в красный цвет, а лексика и ее особенности - 68 картами, окрашенными в зеленый цвет.

Фиксация диалектов и их особенностей является "запечатлением" текущей ситуации, что имеет первостепенное значение для различных лингвистических исследований в будущем. Под влиянием социальных изменений в жизни современных людей и повышения уровня образованности большинства населения постепенно создаются предпосылки для отмирания некоторых специфических черт тех или иных диалектов во многих регионах мира. Вполне вероятно, что такие изменения произошли или произойдут в отношении азербайджанского языка. С другой стороны, атлас может также служить основой для сравнения с точки зрения развития диалектов - путем сопоставления с данными, зафиксированными в более ранних исследованиях соответствующих региональных говоров. В связи с этим представление данных атласа на онлайн-платформе поддержало бы развитие тюркской диалектологии в мировом масштабе. Указанные достоинства представленного атласа делают его чрезвычайно ценным исследованием, важным с точки зрения прошлого (история тюркских языков), настоящего (современная картина особенностей различных азербайджанских диалектов) и будущего (возможность проведения исследований развития рассматриваемых диалектов).

Данные, содержащиеся в атласе, являются исчерпывающими и являются ценным источником по азербайджанским диалектам для исследователей всего мира.

Милена ЙОРДАНОВА,
профессор кафедры тюркологии и алтайстики
факультета классических и новых филологий
Софийского университета
им. Св. Клиmenta Охридского

Перевод текста: София Шигаева-Митреска,
директор Центра азербайджанского языка и
культуры Софийского университета
им. Св. Клиmenta Охридского

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшилиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Радиация, которая всегда с нами

Глобальные проблемы могут угрожать существованию человеческой цивилизации

Эксперты уверяют, что человек родился в радиационной колыбели. Вне зависимости от деятельности людей невидимая, не имеющая запаха и цвета естественная радиация была, есть и будет на планете Земля всегда.

Радиация никуда не исчезнет, даже если перестанет существовать сама современная цивилизация - в силу своего неразумного поведения, недальновидного отношения к природной среде обитания и вопросам рационального природопользования. Об этом и многом другом читателям нашей газеты рассказывает **ведущий научный сотрудник Института географии Министерства науки и образования, доктор философии по техническим наукам Исмаил Зейналов**.

Недавно учёный принял участие в XX международной конференции "Современные проблемы дистанционного зондирования Земли из космоса (Физические основы, методы и технологии мониторинга окружающей среды потенциально опасных явлений и объектов)", состоявшейся на онлайн-платформе в Институте космических исследований РАН. И.Зейналов выступил с докладом, в котором рассказал о методах и средствах оценки радиационной безопасности с учетом метеорологических особенностей выбранного региона исследований и осуществлении мер по защите населения в чрезвычайных ситуациях, представляющих угрозу для жизни и здоровья людей в результате загрязнения атмосферного воздуха.

В океане и атмосфере

- **Какие вопросы поднимались на московской конференции?**

- Мероприятие было посвящено новым методам и средствам исследования Земли из космоса, выявлению актуальных вопросов развития методов и систем дистанционного зондирования Земли и использования технологий спутникового мониторинга для решения фундаментальных и прикладных задач. Также были обсуждены теоретические и экспериментальные результаты, полученные в ходе исследований наземных экосистем, растительного и почвенного покрова, изучению процессов в океане и атмосфере и их взаимодействия, исследованиям в области геологии и геофизики на основе данных спутникового зондирования.

- **В то время как мир сосредоточен на нестабильной ситуации с ядерной безопасностью в зоне боевых действий в Украине, мы, наверное, не должны забывать о ядерных объектах, расположенных в соседней стране, я имею в виду Мецаморскую АЭС. Она по-прежнему представляет угрозу для радиационной безопасности территории Азербайджана?**

- Конечно, Мецаморская АЭС по-прежнему очень опасна для нас. Изначально Евросоюз настаивал на консервации либо модернизации армянской АЭС, построенной вблизи города Мецамор, и был готов безвозмездно выделить на это 200 млн евро (переговоры "ЕвроАтом"-Минэнерго Армении, 2007 г.).

Однако позже ЕС признал, что станцию невозможно улучшить настолько, чтобы она полностью соответствовала международным требованиям безопасности, и поставил условие о ее закрытии. Проблема заключается лишь в нахождении альтернативных источников энергии и определении сроков закрытия станции. Решением вопроса могло бы стать строительство новой АЭС, стоимость которой, по некоторым оценкам, составит 5 млрд долларов, но Армения на это не соглашается.

Опасна любая радиация

- **Что может произойти в случае аварии на Мецаморской АЭС?**

- Выпадение радиоактивных отходов в виде осадков, формирующихся в

более привлекательными представляются радиофизические. Известен также подход, основанный на радиолокационном обнаружении радиоактивных выбросов. Однако чувствительность этого метода невелика, особенно при малых уровнях радиации.

- **Насколько опасна солнечная радиация?**

- Начнем с того, что радиационная опасность в принципе обусловлена воздействием на окружающую среду ионизирующих излучений, которые составляют часть общего понятия "радиация", включающим в себя также радиоволны, видимый свет - ультрафиолетовый и инфракрасный.

Это касается всего человечества

- **Над чем вы сейчас работаете?**

- Необходимость создания сервиса обнаружения радиационных осадков с использованием дистанционных методов и средств исследований последних из космоса обуславливает применение современных технологий. С этой целью мы вместе с моим коллегой, профессором Хикметом Гасановым написали статью "Возможность оценки радиоактивных осадков путем моделирования атмосферных процессов", которая опубликована в одном из американских научно-популярных журналов. Потом она была размещена в

результате оседания из атмосферы долгоживущих продуктов взрыва.

- **В последнее время усилился интерес к новым методам дистанционного контроля над радиационной безопасностью. Чем он обусловлен?**

- Многими факторами. Прежде всего - требованием обеспечить экологическую безопасность ядерных производств. Прямые дозиметрические измерения радиационной обстановки основаны на измерении уровня ионизации газовых компонентов в местах, непосредственно примыкающих к контролируемым объектам. По мере удаления от источников радиоактивных излучений уровень ионизации за счет процессов рекомбинации быстро уменьшается и приближается к фоновому значению. Таким образом, область действия дозиметрических методов сильно ограничена. Среди дистанционных методов наи-

LinkedIn и вызвала серьезный резонанс в мире: оказалось, что это глобальная проблема. И именно после этой работы к нам с предложением о сотрудничестве стали обращаться многие зарубежные ученые, занимающиеся радиационной безопасностью. География широка: Канада, Великобритания, США, Япония, Израиль, Россия, Китай. И это вполне объяснимо, ведь глобальные проблемы приводят к значительным социальным, экономическим и финансовым потерям, которые касаются всего человечества, затрагиваая интересы и судьбы всех стран, народов, социальных слоев, а в случае их обострения способны угрожать самому существованию человеческой цивилизации и могут быть решены только при сотрудничестве в общепланетарном масштабе.

Галия АЛИЕВА

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийт, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000